

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอน
ช่วงชั้นที่ 1 - 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 นิยามของคุณธรรมและจริยธรรม

1.2 คุณลักษณะและองค์ประกอบทางจริยธรรม

2. ทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

2.3 ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow Hierarchical Theory of Motivation)

2.4 ทฤษฎีการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยม (Value Clarification)

2.5 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบนดูรา (Bandura)

2.6 ทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม

3. หลักธรรม จรรยาบรรณครู เกณฑ์มาตรฐานครู

3.1 หลักธรรมสำหรับครู

3.2 จรรยาบรรณครู

3.3 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและคุณลักษณะของครูต้นแบบ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 นิยามของคุณธรรมและจริยธรรม

นิยามของคุณธรรม (Virtue) มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ในทัศนะต่าง ๆ กัน ในที่นี้ได้ นำเสนอตามลำดับดังนี้

ศุทัศน์า สิทธิกุลสมบัติ (2545 : <http://www.riudon.ac.th/>) ได้ให้นิยามคำว่า คุณธรรมของนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงของโลก ได้แก่ พลาโต (Plato) ได้ให้นิยามศัพท์ของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ ความรู้ (Virtue is knowledge) คุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลโดยฉับพลัน หรือ โดยบังเอิญมนุษย์ไม่สามารถปฏิบัติชอบได้ถ้าหากเขาไม่รู้ว่าเขากำลังทำอะไร ทำเพื่ออะไร ทำอย่างไร คุณธรรมทุกอย่างต้องเกิดขึ้นจากความรู้ และไม่ใช่ว่าความรู้ที่เป็นทฤษฎี หากแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ ในทัศนะของพลาโต คุณธรรมจึงเป็นการปฏิบัติที่ดีตามหน้าที่ของวิญญาณ

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 : 48) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง จริยธรรมที่ถูกปลูกฝังไว้ในจิตสำนึกของตนเอง ซึ่งรู้ดี รู้ชั่ว แล้วเลือกสรรสรรหา ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงามไว้ในจิตใจเป็น “นามธรรม” เมื่อแสดงออกมากก็เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ถ้าไม่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมมันก็อยู่ในใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2539 : 189) ได้ให้คำนิยามของคุณธรรมว่า หมายถึง สภาพคุณงามความดี

กมล ชาวปลายนา (2542 : 29) ได้ให้นิยามของคุณธรรมว่า หมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จโดยหวังประโยชน์ส่วนตน เป็นคุณธรรมประการหนึ่ง คำว่า คุณ ภาษาบาลี แปลว่า ประเภท ชนิด ธรรม หมายถึง หลักความจริง หลักการในการปฏิบัติ ดังนั้น อาจอธิบายได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้คน

จันทร์ ชุ่มเมืองปัก (2548 : เว็บไซต์) ได้กล่าวถึงความหมายคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นธรรมแห่งความเกื้อกูลแก่กันและกัน คุณธรรมเป็นนามธรรม ต้องใช้จินตนาการเข้ามาช่วย จึงจะมองเห็นและเข้าใจความหมายของมัน คนที่มีคุณธรรม ก็คือคนที่มีความเกื้อกูลต่อผู้อื่น กระทำความดีต่อผู้อื่นในแง่ดีเสมอ

ส่วนคำว่า จริยธรรม นั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสภา. 2539 : 216) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม

สุชาติ ประสิทธิรัฐสินธุ์ (2539 : 3) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นความเชื่อและความศรัทธาในระบบค่านิยมที่เกี่ยวกับความถูกต้องและความดีงามที่คนในสังคมเดียวกันมีส่วนร่วม ซึ่งบุคคลสามารถรับรู้ได้โดยการขัดเกลาโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยทั่วไปการขัดเกลาโดยตรงมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงกว่าการขัดเกลาโดยทางอ้อม เนื่องจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่คนแต่ละคนได้รับไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมไม่เท่าเทียมกัน คนแต่ละคนจึงมีความรู้ความเข้าใจ (ถูกฝึก) ไม่เท่าเทียมกันในเรื่องจริยธรรม อีกทั้งจริยธรรมนั้นเป็นความเชื่อและความศรัทธาในระบบค่านิยมคุณงามความดีโดยทั่วไป มิได้มีการเขียนเป็นกฎข้อบังคับให้สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตามที่หากมีการละเมิดจะถูกลงโทษตามสภาพของการกระทำผิด

พระเมธีธรรมภรณ์ (2541 : 7) กล่าวว่า จริยธรรม (Ethice) มาจากภาษากรีกว่า “Ethos” คือ “Habit” นั่นคือ นิสัย ดังนั้น จริยธรรม และจริยศาสตร์เป็นเรื่องของการฝึกนิสัย ซึ่งก็มีคำว่าฝึกอย่างไรจึงจะเป็นนิสัย สำหรับคำว่า “Ethos” หรือนิสัย ตามทฤษฎีของชาวกรีกกล่าวว่า “คนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาว แล้วมาฝึกกันโดยต้องทำบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัยแล้วจะกลายเป็นคุณธรรม เป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน เป็นลักษณะนิสัยเป็นคุณสมบัติที่ดีในจิตใจ ดังนั้น ในการทำความดี ต้องทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย”

พีระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541 : 14) ได้สรุปความหมายของคุณธรรมจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรมกับจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกัน คือ คุณธรรมจะเป็นลักษณะในทางที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ส่วนจริยธรรมนั้นเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล ดังนั้น คุณธรรมจึงเกิดจากการประพฤติดีตามหลักจริยธรรม และจริยธรรมนั้นก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับศีลธรรมด้วย เพราะศีลธรรมเป็นข้อห้ามมิให้กระทำ

ณัฐศ ผาจง (2542 : 13 - 14) สรุปความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมคือ พฤติกรรมที่ได้ปฏิบัติในทางที่ดีงามทั้งทางกาย วาจาและใจ มีขอบเขตถึงพฤติกรรมทางสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964 : 431) กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้น

จนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลของการกระทำพฤติกรรมอันนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูกโดยสังคมจะเป็นตัวตัดสิน

เพียเจต์ (Piaget. 1977 : 36) กล่าวเน้นว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหา มาจากกฎ ต่าง ๆ และตั้งขึ้นเป็นแนวทางของสังคมหรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543 : 1-30) ได้ให้นิยามของคำว่า จริยธรรมว่า ในความหมายของพระพุทธศาสนา จริยธรรม คือ ระบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐมีขอบเขตที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งท่านได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับที่มาของคำ ๆ นี้ว่า คำว่า “จริยธรรม” ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นเป็นคำศัพท์ที่เพ็งบัญญัติขึ้นมาประมาณ 30 กว่าปีนี้ โดยบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “Ethics” ก่อนหน้านั้นประเทศไทยไม่มีคำนี้ เราใช้คำว่า “ศีลธรรม” ดังนั้น แท้ที่จริงแล้วจริยธรรมก็คือศีลธรรม นั่นเอง แต่ศีลธรรมเป็นหลักความประพฤติที่อิงคำสอนของศาสนา โดยเฉพาะสังคมไทยที่ผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา ส่วนจริยธรรมเป็นหลักความประพฤติที่อิงคำสอนที่เป็นกลาง ๆ ไม่อิงศาสนาใดศาสนาหนึ่งซึ่งนักวิชาการที่เชื่อตามแนวคิดนี้ ได้รับอิทธิพลของการเข้าใจว่า จริยธรรมเป็นเรื่องที่มนุษย์ในสังคมนั้นได้ตกลงกันบัญญัติขึ้น ไม่ใช่ของมืออยู่จริงตามธรรมชาติ

จากความหมายที่ผู้รู้ได้กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณสมบัติทางพฤติกรรมที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคม ลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นจะมีสองลักษณะ คือ ลักษณะพฤติกรรมที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบและให้การสนับสนุน และลักษณะพฤติกรรมที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในตัวสมาชิก เป็นพฤติกรรมที่สังคมลงโทษหรือกำจัด หากจะตีความหมายของจริยธรรมอย่างกว้าง ๆ จริยธรรมก็หมายถึง ระดับของศีลธรรม คุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ที่บุคคลและสังคมต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องในสังคม จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมนั่นเอง

1.2 คุณลักษณะและองค์ประกอบทางจริยธรรม

จากความหมายของคุณธรรมที่ว่า คุณธรรม คือ คุณงามความดีทั้งหลายซึ่งหมายความรวมถึง ศีลธรรมของทุกศาสนาที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมนุษย์โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัส ซึ่งจะแสดงออกมากจากการกระทำทางกาย วาจา และจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ประ โยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม คุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น ส่วนจริยธรรมเป็นคำที่มี

ความหมายกว้าง ๆ เมื่อก้าวโดยสรุป หมายถึง ลักษณะทางสังคมของมนุษย์หลายลักษณะที่มีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยข้อสรุปที่ถูกต้องก็คือ การสรุปลักษณะของจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรม มีคุณสมบัติอยู่ 2 ประเภท คือ

1. ลักษณะที่สังคมต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น และให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ยกย่องสรรเสริญให้เป็นผู้มีเกียรติในสังคม

2. ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมประณามว่า ไม่ดี ไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมและไม่สนับสนุนผู้กระทำโดยวิธีการลงโทษให้ผู้มีพฤติกรรมเช่นนั้น รู้สึกสำนึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่ควรกระทำต่อไป

สรุปได้ว่า ผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม คือ ผู้ที่มีลักษณะที่ประพฤติดี ประพฤติชอบ มีความคิดชอบ เว้นจากการกระทำชั่วทางกาย วาจา และใจ คือประพฤติชอบทางวาจา ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ประพฤติชอบทางใจ ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่คิดพยายาทำปองร้ายเขา มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

เจียมจิต บุญรักษ์ (อ้างถึงใน พรทิพย์ คลโสภณ. 2542 : 14) ได้สรุปองค์ประกอบของจริยธรรมตามความคิดเห็นของนักจิตวิทยา โดยจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางปัญญา (Cognitive) คือส่วนที่เป็นความรู้ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้อง ดีงาม สามารถตัดสินแยกพฤติกรรมที่ดี ที่ถูกที่ควรออกจากพฤติกรรมที่ไม่ดีไม่ถูก ไม่ควร มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognition)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection) คือความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมว่า คนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ซึ่งส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น องค์ประกอบในด้านนี้มีความหมายกว้างกว่าความรู้ ความเข้าใจเชิงจริยธรรมของบุคคลเพราะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน และองค์ประกอบทางด้านนี้ยังสามารถเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกแทนองค์ประกอบนี้ได้แก่ เจตคติทาง จริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral Reaction)

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior) คือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม เป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่า

ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ซึ่งอิทธิพลส่วนหนึ่งมีผลต่อการกระทำ หรือไม่กระทำ พฤติกรรมใดจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดี และ เลวของบุคคลนี้ ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุก และความทุกข์ของสังคม มโนทัศน์ที่ใช้เรียก องค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม

2. ทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาทางจริยธรรมและการเรียนรู้ทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น มีการกล่าวถึงทั้ง ในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักศึกษารวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แต่ละทฤษฎีมี พื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกัน ในการนำมาใช้จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความ สมบูรณ์ในตัว การใช้ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติจึงมักต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อย ของทฤษฎีนั้น ๆ แล้วนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและ ข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น มีน้อย

กรมวิชาการ (2541 : 38 - 37) ได้กล่าวถึงทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา จริยธรรม ดังนี้

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นย่อม ขึ้นอยู่กับการพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล เพียเจต์ได้แบ่งขั้นตอนของการพัฒนาทาง สติปัญญาออกเป็น 4 ขั้น คือ

- 2.1.1 ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensor motor Operation)
- 2.1.2 ขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Per - Operational Thinking)
- 2.1.3 ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operational Thinking)
- 2.1.4 ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Propositional Thinking or Formal Operational Thinking)

จากการพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้นนี้ เพียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ใน การแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มต้นแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มี ความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้ จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Sensor motor Operation นั้นเอง

2) **ขั้นฝึกคำสั่ง** อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่นจักรงกล้วผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีการพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Per - Operational Thinking และ Early Concrete Operational Thinking

3) **ขั้นยึดหลักแห่งตน** พัฒนาการในขั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Late Concrete Operational Thinking Formal Operational Thinking ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ที่เป็นตัวของตัวเองได้

ผลจากการศึกษาวิจัยในระยะเวลาต่อมา เพียเจต์ ได้ตั้งเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ 6 เกณฑ์ คือ

- 1) การตัดสินใจจากเจตนาของการกระทำ (Intentional in Judgment) เด็กเล็กจะตัดสินใจการกระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินใจจากเจตนาของการกระทำ
- 2) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์จากผู้อื่น (Relativism in Judgment) เด็กเล็กจะตัดสินใจการกระทำ โดยยึดเอาความเชื่อความเห็นชอบของผู้ใหญ่ว่าถูกต้อง ในขณะที่เด็กโตจะยึดเอาเหตุผลและสถานการณ์ประกอบการตัดสินใจ
- 3) ไม่เกี่ยวข้องกับรางวัลโทษ (Independence Of Sanction) เด็กเล็กจะตัดสินว่าดีไม่ดี เพราะถูกลงโทษแต่เด็กโตจะตัดสินใจการกระทำใดไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์และเกิดอันตรายกับบุคคลอื่น
- 4) ใช้ระบบการแก้แค้น (Use of Reciprocity) เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต
- 5) ใช้ในการลงโทษเพื่อคืนนิสัย (Use of Punishment as Restitution and Reform) เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้นิสัย แต่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย
- 6) หลักธรรมชาติของความโหดร้าย (Nationalist Views of Misfortune) เด็กเล็กจะถือว่าการทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษจากพระเจ้า

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์กเชื่อว่าการพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม นอกจากนี้ Kohlberg ยังได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่น ๆ ของมนุษย์ ในการศึกษาผลงานของนักเรียนนักวิจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะระดมผลที่ดีกว่าในอนาคตแทนที่จะรับเอาผลที่เล็กลงกว่าในปัจจุบันหรือในทันที ซึ่งลักษณะนี้เรียกว่า

ลักษณะมุ่งอนาคต ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่สมาธิดี ยังมีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าที่มีจริยธรรมต่ำ

Kohlberg สรุปว่าความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงเกิดจากความสามารถในการเพ่งความสนใจที่กฎเกณฑ์และมีความสามารถในการควบคุมตนเองในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปด้วย

นอกจากนี้ Kohlberg ยังได้ศึกษาจริยธรรมจากแนวทฤษฎีของ Piaget และพบความจริงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น มิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปี เป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน และยังสามารถทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เหตุผลเชิงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องหมายทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น ในสถานการณ์แต่ละชนิดได้อีกด้วย

จากการศึกษาพัฒนาการด้านจริยธรรม โดยวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 - 16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่ม หรือสังคม Kohlberg แบ่งจริยธรรมออกเป็น 6 ชั้น 3 ระดับ เรียงตามอายุของผู้ให้เหตุผลนั้น ๆ

ตารางที่ 1 การพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ชั้น

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) 2-7 ปี ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) 7-10 ปี	1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Proconventional Level) 2-10 ปี การกระทำของเด็กในขั้นนี้มีความมุ่งหมายเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษและการแสวงหารางวัล เด็กถือว่าการที่คนอื่นกระทำตามที่เขาต้องการนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดกับบุคคลอื่น ชอบแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันโดยไม่ให้เสียเปรียบกันด้วย
ชั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่น เห็นชอบ (Good - boy Orientation) 10-13 ปี	2. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) 10-16 ปี เป็นระดับที่เด็กทำตามสังคม ประเพณี กฎหมาย ศาสนา โดยจะควบคุมความประพฤติจากการติชมของสังคม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 4 หลักการทำหน้าที่ของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) 13-16 ปี	การกระทำจะเป็นไปตามที่ผู้อื่นเห็นชอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อน แม้ว่าแบบอย่างนั้นจะขัดกับสังคมก็ตาม ต่อมาจึงตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมาย
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) 16 ปี ขึ้นไป	3. ระดับเหนือเกณฑ์ (Post Conventional) 16 ปี ขึ้นไป เด็กจะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุด คือ มีการกระทำที่แยกตนออก
ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล	จากกฎเกณฑ์และความคาดหวังของผู้อื่นในการตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ จะต้องนำมาวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อน แล้วจึงตัดสินใจโดยคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์สูงสุดของสังคมไม่รुकล้าสิทธิของคนอื่น มีความรู้สึกเป็นสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมคน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget และ Kohlberg มีแนวคิดเชิงสัมพัทธ์นิยม (Relativism) ซึ่งเชื่อว่า วัฒนธรรม กาลเวลา และสิ่งอื่น ๆ เป็นปัจจัยของจริยธรรมหรือจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับสภาพการณ์และองค์ประกอบอื่น ๆ พัฒนาการทางจริยธรรมจึงเน้นถึงสติปัญญา Piaget จึงเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปรับตัว และเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสติปัญญากับสภาวะแวดล้อมที่จะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ พัฒนาการมีความต่อเนื่องและเจริญขึ้นตามวุฒิภาวะ Kohlberg จึงเชื่อว่าจริยธรรมของมนุษย์มีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะ เพราะเกิดจากกระบวนการทางปัญญาซึ่งมีการเรียนรู้มากขึ้น และจากการศึกษาและวิจัยของ Kohlberg ยืนยันว่า จริยธรรมมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะและมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ทฤษฎีทั้งสองมีการอ้างอิงและใช้กันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg จึงมีการวิจัยและศึกษาเพิ่มเติมมากทำให้มีทั้งข้อวิจารณ์เชิงสนับสนุนและเชิงขัดแย้ง

เนื่องจากการพัฒนาจริยธรรมแต่ละขั้น ไม่สามารถเกิดจากการท่อง บ่น สั่งสอน แต่เป็นผลจากการใช้ปัญญาไตร่ตรอง จึงต้องอาศัยข้อมูลประกอบซึ่งได้จากการเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับใหม่จากการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้อื่น ซึ่งมีระดับพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าตน 1 ขั้น แล้วนำข้อมูลมาจัดระบบความคิดความเข้าใจของตนเกิดเป็นโครงสร้างความคิดใหม่ที่มีคุณภาพมากขึ้น แต่ Kohlberg ได้ประมาณว่า คนส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ระดับ 4 จึงควรพัฒนาให้มีพัฒนาการสูงขึ้นและพ้นจากขั้นนี้ Kohlberg เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นสากลครอบคลุมทุกวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความยุติธรรม (Justice) ซึ่งมีในระดับที่ 5, 6

2.3 ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow Hierarchical Theory of Motivation)

ตามแนวคิดจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Theory) เป็นแนวคิดที่ใช้กันมากในการพัฒนามนุษย์โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับมีความต้องการ มุ่งไปสู่สัจการแห่งตน (Self-Actualization) ถ้าสิ่งแวดล้อมของเขาดีพอหรือเอื้ออำนวยแรงจูงใจของมนุษย์และกระบวนการพัฒนามุ่งไปสู่สัจการแห่งตนนั้นส่วนใหญ่เป็นลำดับขั้นซึ่งได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อเกิดความอิสระในการเติมเต็มลำดับขั้นต่อไป ทฤษฎีแรงจูงใจที่เป็นไปตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Hierarchical Theory of Motivation) ได้แสดงลำดับขั้นความต้องการไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขั้นที่ 5 เรียก ค่านิยมมนุษย์

บุคลิกลักษณะ ; ครอบคุณธรรม ค่านิยมสูงสุดของมนุษย์

1. มีวินัย
2. จริยธรรม
3. ความสำเร็จสูงสุดในชีวิต/อาชีพ
4. มีประสิทธิภาพผลเชิงสังคม - เศรษฐกิจ

- คุณธรรมต่าง ๆ ;
1. ความจริง	9. ความดีงาม
2. ความสดชื่น	10. ความเป็นตนเอง
3. ความรู้	11. ความสมบูรณ์แบบ
4. ความพร้อมพร้อม	12. ความยุติธรรม
5. ความเรียบง่าย	13. ความเป็นระเบียบ
6. ความร่าเริง	14. ความมีคุณค่า
7. ความมั่นคง	15. ความพอดี
8. ความสำคัญ	16. ความสวยงาม

ขั้นที่ 3 และ 4 เรียก ความรัก ศักดิ์ศรีเป็นค่านิยมพื้นฐาน
ที่มนุษย์ขาดไม่ได้

บุคลิกลักษณะ : ครอบรักและศักดิ์ศรี

1. มีเกียรติ	2. สง่างาม	3. ไว้วางใจ
4. เมตตา	5. ใจกว้าง	6. ให้ - รับ
7. จริงใจ	8. เสียสละ	9. ห่วงใย

ขั้นที่ 1 และ 2 : ความต้องการขั้นต่ำ เป็นปัจจัยจำเป็นที่ทุกคนต้อง
ได้รับ

แผนภูมิที่ 2 ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Hierarchical Theory of Motivation)

เมื่อมนุษย์สามารถสนองความต้องการของคนในขั้นต่ำสุดซึ่งเป็นความต้องการด้าน สรีระ ได้แก่ อาหาร เพศ เงินแล้วก็จะขยับสู่ความต้องการปลอดภัยขั้นที่ 2 ขั้นความต้องการ ขั้น 1 และ 2 เป็นการต้องการปัจจัยเบื้องต้นที่จำเป็นเพื่อการมีชีวิตอยู่

เมื่อได้รับรักเต็มแล้วในขั้นที่ 3 ความต้องการศักดิ์ศรีและเกียรติก็จะเป็นตัวเร่งผลักดันให้ตนแสวงหาหรือแสดงพฤติกรรมให้รับเกียรติยศหรือศักดิ์ศรีที่ตนต้องการและเมื่อใครปฏิบัติตนเองอย่างไร ก็จะได้บุคลิกภาพอยู่ในขั้นที่ตนปฏิบัติ

ลักษณะการแสดงออกแรงผลักดันหรือแรงช่วยจากความต้องการเช่นจะช่วยให้คุณพัฒนาตนเองจนสมบูรณ์ในทุกขั้นจนถึงขั้นที่ 5 ซึ่งเป็นขั้นแสวงหาคุณธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและอาชีพ

เมื่อบุคคลแสวงหาคุณธรรมก็จะแสดงพฤติกรรมครองคุณธรรมและปฏิบัติตนมีวินัยและจริยธรรมชีวิตย่อมจะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิผลทั้งในเชิงสังคม (จิตใจ) และในเชิงเศรษฐกิจ (เงิน งาน)

สำหรับความต้องการในขั้น 3 และ 4 ซึ่งได้แก่ ความรัก และศักดิ์ศรีนี้ นักจิตวิทยายังระบุนอกจากเป็นความต้องการที่มนุษย์ขาดไม่ได้ เรียกว่าค่านิยมพื้นฐานซึ่งเป็นลำดับความต้องการที่เป็นพื้นฐานของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีประสิทธิผลถ้าหากเติมเต็มแล้วในขั้นนี้เป็นทรัพยากรที่มีบารมีเต็มเปี่ยมด้วยเมตตาจิต และศักดิ์ศรีพร้อมที่จะให้และรับพร้อมที่จะมองตนเองและทุกคนในมุมมองพร้อมที่จะพัฒนาทรัพยากรในตนพร้อมที่จะช่วยพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ กอปรด้วยคุณธรรมจริยธรรมและวิจัยในทุก ๆ คน

จากผลการวิจัยตรงจุดนี้ ทำให้นักพัฒนาทรัพยากรคน นักจิตวิทยา และนักการศึกษายึดถือยุทธศาสตร์ในการสร้างคุณธรรมจริยธรรม และวินัยในบุคลิกภาพด้วยการเติมเต็มเยาวชน ด้วยค่านิยม

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Need) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุดและเห็นได้ชัดที่สุดจากความต้องการทั้งหมด เป็นความต้องการที่ช่วยดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อน นอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น แรงขับของร่างกายเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกายและอินทรีย์ ความพึงพอใจที่ได้รับในขั้นนี้จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่า และถ้าบุคคลใดประสบความล้มเหลวที่จะสนองความต้องการพื้นฐานนี้ก็จะไม่ได้รับกระตุ้นให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้น

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Need) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับความพึงพอใจแล้วบุคคลก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่า ความต้องการความปลอดภัย หรือความรู้สึกมั่นคง กล่าวว่าคุณต้องการความปลอดภัยนี้จะสังเกตได้ง่ายในทารกและในเด็กเล็ก ๆ เนื่องจากทารกและเด็กเล็ก ๆ ต้องการความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยผู้อื่น

3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs) ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลต้องการได้รับความรักและความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือกับผู้อื่น สมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับบุคคล กล่าวคือ บุคคลจะรู้สึกเจ็บปวดมากเมื่อถูกทอดทิ้งไม่มีใครยอมรับ หรือถูกตัดออกจากสังคม

ความรักที่แท้จริงจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดี ความสัมพันธ์ของความรักระหว่างคน จะรวมถึงความรู้สึกนับถือซึ่งกันและกัน การยกย่องและความไว้วางใจแก่กัน นอกจากนี้ยังย้ำว่า ความต้องการความรักของคนจะเป็นความรักที่เป็นไปในลักษณะทั้งการรู้จักให้ความรักต่อผู้อื่นและรู้จักที่จะรับความรักจากผู้อื่น การได้รับความรักและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า บุคคลที่ขาดความรักก็จะรู้สึกว่าชีวิตไร้ค่ามีความรู้สึกอ้างว้างและเหินห่าง

4. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self - Esteem Needs) เมื่อความต้องการได้รับความรักและการให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นไปอย่างมีเหตุผลและทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจแล้วผลผลักดันในขั้นที่ 3 ก็จะลดลงและมีความต้องการในขั้นตอนต่อไปมาแทนที่ กล่าวคือ มนุษย์ต้องการที่จะได้รับความนับถือยกย่องเป็นลำดับต่อไป ความต้องการได้รับความนับถือ และยกย่อง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 ความต้องการนับถือตนเอง (Self - Respect) คือความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นและมีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่า เขามีคุณค่าและมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงานภารกิจต่าง ๆ และมีชีวิตที่เด่นดัง

4.2 ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from Other) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ มีสถานภาพ มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขาน และเป็นที่ยอมรับนับถือ มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องชมเชยใน สิ่งที่เขากระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าว่าความสามารถของเขาได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

Maslow กล่าวว่าความต้องการพื้นฐานประกอบด้วยความต้องการทางร่างกายความปลอดภัย ความเป็นเจ้าของความรัก และการได้รับการยกย่อง เงื่อนไขสำคัญที่จะเอื้อต่อการสนองความพึงพอใจนี้คือ เสรีภาพ (Freedom) ในการพูดและการกระทำใด ๆ ก็ตามที่บุคคลปรารถนาตราบใดที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นมีอิสระที่จะแสดงตน ตำรวจคนในด้านต่าง ๆ

พิจารณาว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ ถ้าไม่ผ่านกระบวนการทั้ง 7 ชั้น ค่านิยมตัวที่บุคคลอ้างว่าตนมีก็ยังคงไม่เป็นค่านิยมจริงหรือค่านิยมสร้างเสริม (full values) คงเป็นได้เพียง ทศนคติหรือ Partial values ซึ่งจะไม่ยึดไว้เป็นเกณฑ์ในการประพจน์ ยุทธศาสตร์ 7 ชั้น ของกระบวนการกระจำค่านิยม ได้แก่

การเลือก	ขั้น 1 สำรวจทางเลือก ขั้น 2 พิจารณาผลที่เกิดจากแต่ละทางเลือก ขั้น 3 ตัดสินใจเลือกโดยเสรี
การนิยมนิยม	ขั้น 4 มีความสุข + ภูมิใจ ขั้น 5 เต็มใจประกาศยืนยันให้เป็นที่รับรู้
การปฏิบัติ	ขั้น 6 แสดงค่านิยม ขั้น 7 ปฏิบัติซ้ำ ๆ ให้เป็นกิจนิสัย

กระบวนการดังกล่าวเป็นระบบของการพัฒนาตนเอง (Self-development) เมื่อมนุษย์เรียนรู้ รู้จักตนเอง เข้าใจบุคลิกภาพของตนเองจากการใช้กลวิธีในการหาทางเลือกปฏิบัติหลาย ๆ ทางเพื่อตอบสนองความต้องการ เมื่อทางเลือกใดแสดงออกแล้วได้ผลสำเร็จก็จะยึดทางเลือกนั้นไว้เป็นค่านิยมและปฏิบัติอีกในโอกาสต่อไป ถ้าปฏิบัติในโอกาสต่อไป ถ้าปฏิบัติซ้ำ ๆ ก็จะเป็นลักษณะนิสัยและเป็นบุคลิกภาพในภาพรวม

การพัฒนาบุคคลให้มีจริยธรรมต้องพัฒนาให้เต็มเต็มความต้องการพื้นฐานถึงขั้นที่ 4 ตามการวิจัยของ Maslow คือ ทางกาย ความปลอดภัย ความรัก ความมีค่า และศักดิ์ศรีจึงจะสามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้ถึงขั้นที่ 5 (Self-actualization) ที่บุคคลครองคุณธรรม ความรัก และศักดิ์ศรีในตน มีวินัย มีจริยธรรม และมีประสิทธิผลในการดำเนินชีวิตและอาชีพ

การพิจารณาและเสริมค่านิยมเน้นกระบวนการให้บุคคลได้สำรวจความคิดความเชื่อ ความต้องการ และการกระทำของตนเองเพื่อให้บุคคลได้รู้จักตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดการแลกเปลี่ยนค่านิยมของตนเองกับของผู้อื่นมาเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับตนเองช่วยให้บุคคลได้ค้นหาว่าค่านิยมอะไรมีความหมายต่อตนเอง เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของตนเอง กระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมดังกล่าวเป็นไปแบบพลวัต คือบุคคลจะสำรวจค่านิยมของตนเองอยู่เสมอ ค่านิยมที่สมบูรณ์คือค่านิยมที่ผ่านกระบวนการทั้ง 7 ชั้น ดังกล่าว และบุคคลจะสามารถดำเนินชีวิตตามค่านิยมของตน มีความคิด ความรู้สึก และการกระทำสอดคล้องกันบุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

คุณค่าของกระบวนการพิจารณาและส่งเสริมค่านิยมช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะ การสื่อสาร การสื่อสารความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกให้ผู้อื่นเข้าใจ และการเปิดรับยอมรับ คุณค่าของผู้อื่นที่มีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกแตกต่างไปจากตน เพื่อแสวงหาแนวทางเลือก ของตน ขณะเดียวกันก็เกิดความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ผู้เรียนได้พัฒนาเหตุผลและการ พิจารณาตัดสินใจอย่างรอบคอบเมื่อเผชิญทางเลือกและข้อขัดแย้ง ผู้เรียนเกิดความตระหนักใน คุณค่าของตนเองและผู้อื่น เกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพและพลังทางบวกของตนเองของคนและ ผู้อื่นที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ตนและสังคมส่วนรวมกัน

การนำกระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมไปใช้เพื่อพัฒนาจริยธรรมของ นักเรียนจึงยังคงมีคุณค่าและเอื้อต่อการพิจารณาจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็น ประชาธิปไตย ช่วยให้นักเรียนตระหนักและยอมรับในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน แม้ว่าแต่ละคนจะมีค่านิยมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตอย่างมี ความหมายแก่ตนและสังคม การใช้กระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมเป็นการ ตัดสินใจเชิงสัมพัทธ์ซึ่งเหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงสังคม แต่จำเป็นต้องใช้ร่วมกับ แนวทางอื่น ๆ เพื่อลดข้อด้อยบางประการ

2.5 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบบดูรา (Bandura)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ตรงข้ามกับโคลเบอร์ก ที่การเกิดจริยธรรมเป็นผลของสังคม ประกิด (Socialization) โดยใช้กระบวนการจัดเกลาอุปนิสัยอันเป็นผลการจากการซึมซับ (Internalization) และการถอดแบบ (Identification) จากสังคมดังนี้

2.5.1 สิ่งที่เราเรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ต่าง ๆ เงื่อนไขความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทำให้ เกิดความเชื่อและความคาดหวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม กับผลที่เกิดความเชื่อและความคาดหวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ซึ่งทำให้มีการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ และเมื่อ เรียนรู้ว่าเหตุการณ์ใดเกิดตามเหตุการณ์ใดอย่างไรแล้ว เมื่อประสบการณ์หนึ่งก็คาดหวังเกี่ยวกับ อีกเหตุการณ์หนึ่งได้ทำให้เกิดความเข้าใจ วิตกกังวล ซึ่งความคาดหวังนี้ทำให้มนุษย์ตัดสินใจ กระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเพื่อให้เกิดผลตามที่ตนปรารถนาดี

2.5.2 วิธีเรียนรู้ใช้ประสบการณ์ตรงและเรียนรู้ได้ด้วยการสังเกต

2.5.3 ผลของการเรียนรู้จะอยู่ในรูปของความเชื่อว่า อะไรสัมพันธ์กันอย่างไร ความเชื่อนี้อาจแตกต่าง ๆ กัน ไปตามประสบการณ์ที่ได้รับ หรือจากการบอกเล่า ซึ่งมักจะ มีลักษณะโน้มน้าว จิตใจ มีความเชื่อสูง เช่น คำสอนของศาสนาต่าง ๆ ความเชื่อของคนมี

อานุภาพในการกำหนดพฤติกรรมของคน เช่น การขอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคต การตายเพื่อชีวิตที่ดีกว่าในภพต่อไป

2.5.4 การควบคุมพฤติกรรมด้วยสติปัญญา เป็นการใช้สติปัญญาใคร่ครองทำให้มองเห็นวิธีการต่าง ๆ การคิดเชิงประเมินว่าพฤติกรรมหนึ่ง ๆ จะทำให้เกิดผลอย่างไรบ้าง ทำให้เกิดการตัดสินใจจะกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เป็นการบังคับตัวเองให้ประพฤติปฏิบัติที่ตนตั้งใจไว้

2.5.5 การตัดสินใจทางจริยธรรม เป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่แต่ละบุคคลว่าเกี่ยวข้อง ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้มีจำนวนมาก เช่น คำนี้ถึงผู้กระทำว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่มีสติปัญญาเพียงใด ในสภาพสภาวะแวดล้อมอย่างไร ทั้งนี้อาจจะตรงกับที่เราพูดว่าต้องดูกาลเทศะ เป็นต้น

2.5.6 การบังคับตนเอง (Self-regulation) จะต้องมี 3 องค์ประกอบ คือ บุคคลจำเป็นต้องมีมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติ ประเมินความประพฤติปฏิบัติของตนตามมาตรฐาน และกิริยาต่อตนเองตามผลของการประเมิน องค์ประกอบทั้ง 3 นี้เกิดจากการเรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่เป็นต้นแบบ และบุคคลพึงพอใจในตนเองก็ต่อเมื่อได้ทำตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้เท่านั้น

ดังนั้น ในการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีนี้จึงเน้นตัวแบบที่จะใช้เป็นตัวอย่างโดยใช้วิธีเทียบเคียง (Identification) ในที่สุดยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเน้นกระบวนการซึมซาบ (Internalization) ค่านิยมของสังคมเป็นกระบวนการที่บ่มเพาะบุคลิกภาพ หลักการสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมในทฤษฎีนี้คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ ตัวอย่างและคำอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักว่าผลการกระทำนั้น นำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นอย่างไร มีคุณค่าหรือพึงปรารถนาหรือไม่ การใช้แนวคิดนี้ จึงต้องให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรงและอบรมสั่งสอนซึ่งหากมีความสอดคล้องกันมากการเรียนรู้ จะมีประสิทธิผลและสนองได้ตรงเป้าหมาย แต่หากไม่สอดคล้องกันผลที่เกิดขึ้นก็ลดลงไป

จากแนวคิดของทฤษฎีกล่าวการเรียนรู้ทางสังคมและกระบวนการสังคมประภคินั้น ยังคงมีผลต่อการประพฤติของสมาชิกทางสังคมในการอบรมเลี้ยงดูและหล่อหลอมพฤติกรรมแก่นักศึกษาทุกวัย

เมื่อพิจารณาในด้านสังคมจะเห็นว่าการเรียนรู้ทางสังคมเป็นกระบวนการสังคมประภคินและยังเป็นการเรียนรู้ทางการเมืองซึ่งเป็นหลักฐานหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

และสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดรูปแบบของค่านิยมและพฤติกรรมให้กับบุคคล โดย ตัวแทนทางสังคม (Agencies) ของกระบวนการจะทำหน้าที่บังคับ กดดันให้บุคคลต้องละทิ้ง พฤติกรรมบางรูปแบบ และกระตุ้นให้ยอมรับพฤติกรรมในอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อพิจารณาใน ด้านบุคคลกระบวนการสังคมประภคจะทำให้เกิดการพัฒนา หล่อหลอมความสามารถและ ศักยภาพที่มีในตัวบุคคลเพื่อให้แต่ละบุคคลเหมาะสมที่จะอยู่ในสังคมนั้น เมื่อบุคคลได้รับ ประสบการณ์ทางสังคมก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาความเป็นตัวตนทางการเมือง (Political) ซึ่งกระบวนการพัฒนาตัวตนของแต่ละบุคคลนี้ เป็นกระบวนการที่บุคคลจะเป็นทั้งผู้ที่ หล่อหลอมตนเอง และขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่ถูกหล่อหลอมให้เข้ากับสังคมไปพร้อม ๆ กัน เช่น การได้รับค่านิยมในเรื่องที่ผู้นำทางการเมืองในวัยเด็กจากพ่อแม่และครู ขณะนั้นบทบาท ของตัวแทนทางสังคมของกระบวนการสังคมประภคจะมีมาก แต่ในทางกลับกันเมื่อบุคคล หล่อหลอมตนเอง เช่น เลือกทำตามบทบาทที่ตนต้องการจะเป็นในอนาคต (Anticipatory socialization) เมื่อนั้นบทบาทของบุคคลจะมีมากกว่าบทบาทมี 2 รูปแบบ คือ

- 1) การเรียนรู้โดยตรง (Direct Forms) คือการถ่ายทอดหรืออบรมเนื้อหา เกี่ยวกับการเมืองโดยเฉพาะ เช่น การเรียนรู้เรื่องโครงสร้างของรัฐบาล รูปแบบการปกครอง ประเทศ ลัทธิทางการเมือง เป็นต้น การเรียนรู้แบบนี้มีลักษณะเป็นทางการและมีโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ที่สามารถกำหนดให้เป็นไปตามความต้องการได้ และอยู่ภายใต้อำนาจ ทางการ
- 2) การเรียนรู้ทางอ้อม (Indirect Forms) โดยวิธีการทำให้เกิดการพัฒนาตัวตน ทางการเมือง (Political self) ขึ้น รูปแบบของการเรียนรู้แบบนี้มีลักษณะไม่เป็นทางการและ เป็นความสัมพันธ์ ส่วนตัว เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว กลุ่มผู้ร่วม อาชีพ ความสัมพันธ์แบบนี้ไม่สามารถกำหนดได้เพราะอยู่นอกอำนาจการควบคุมจากผู้มีอำนาจ การควบคุมจากผู้มีอำนาจทางการเมือง

ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้ทางการเมืองในแบบโดยอ้อมและความสัมพันธ์ของบุคคล ในแบบที่สอง เป็นวิถีชีวิตของบุคคลและมีส่วนในการสร้างบุคลิกภาพทางการเมืองและเป็น จุดสำคัญของทฤษฎีสังคมประภค ตัวอย่างเช่น เด็กที่รับเอาพฤติกรรม หรือเด็กที่ถูกควบคุม ให้ยอมรับงานตลอดเวลาจนเคยชิน จะเรียนรู้และมีแนวโน้มชอบผู้นำการเมืองที่เป็นเผด็จการ และมองการเมืองเป็นกระบวนการต่อสู้เพื่อมีอิทธิพลหรือแสวงหาอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดที่ว่า การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยที่พ่อแม่ให้อิสระแก่ลูกในการแสดงความคิดเห็น ให้ความอบอุ่นเห็นอกเห็นใจ เด็กจะมีความกล้าแสดงออก อยากรู้อยากเห็น เป็นตัวของตัวเอง สร้างสรรค์ และวางแผนกิจกรรมของตนเองได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอาจมีประสิทธิผลน้อยลงเมื่อมีสภาพความขัดแย้งของสังคมซึ่งเป็นต้นแบบกับการอบรมสั่งสอนในโรงเรียน ซึ่งปัจจุบันสภาพสังคมไทยก็อยู่ในภาวะวิกฤตินี้ แต่การเรียนรู้ทางสังคมจะมีบทบาทมากในการเรียนรู้โดยอ้อมจากชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ การใช้แนวคิดนี้จึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการปฏิบัติที่ว่าจะเลือกกระทำที่ไม่ทำให้คนและผู้อื่นเดือดร้อน รวมทั้งการสร้างความเข้มแข็งในจิตใจของบุคคลให้สามารถชื่นชมตนเองและภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อได้ใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนและเลือกกระทำบนหลักพื้นฐานการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตประจำวันประชาธิปไตยที่การควบคุมเกิดจากวินัยภายในตน

2.6 ทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม

การพัฒนาจริยธรรมตามแนวการปรับปรุงพฤติกรรม มุ่งสร้างพฤติกรรมที่พึงงามที่บุคคลพึงปฏิบัติ โดยการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลงาน (การกระทำ) ในสภาพแวดล้อมนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมเน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมว่ามีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมใดก็ตามที่บุคคลแสดงออกแล้วได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกหรือทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเกิดเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลกรรมที่พึงพอใจนั้นได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นตัวเสริมแรงบวกของบุคคลนั้นการเสริมแรงบวกได้แก่ ตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การให้คำชมเชย การแสดงท่าทางยอมรับ การสัมผัสนอกจากนี้ อาจเป็นกิจกรรมที่พึงพอใจ เช่น ให้เล่นเกม เล่นกีฬา ดูโทรทัศน์ หรือเบียร์รถกร ได้แก่ การให้คะแนนเต็มดาวซึ่งสามารถนำไปแลกสิ่งที่คุณค่าที่คุณค่าได้รับความพึงพอใจ ส่วนพฤติกรรมใด ๆ ก็ตามที่คุณแสดงออกแล้วได้รับผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะระงับหรือยุติการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ในอนาคต ผลกรรมชนิดนี้เรียกว่าการลงโทษ

จากแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้แบบการกระทำที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหรือเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตลอดจนใช้ในการลดหรือยุติพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ เช่น ถ้าต้องการที่จะลดหรือยุติพฤติกรรมใดให้ใช้การเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมนั้นแต่ถ้าต้องการที่จะลดหรือยุติพฤติกรรมใดให้ใช้การลงโทษในกรณีที่ ไม่ต้องการใช้การลงโทษเพื่อลดหรือยุติพฤติกรรมก็อาจใช้การเสริมแรงบวกต่อพฤติกรรมตรงข้ามทดแทน เช่น ครูมีความต้องการที่จะลดหรือยุติพฤติกรรมลุกจากที่นั่งของนักเรียนในชั้นเรียนขณะที่ครูกำลังดำเนินการสอนอยู่ ครูสามารถทำได้โดยการให้การเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมการนั่งอยู่กับที่ของนักเรียน การทำเช่นนี้จะทำให้นักเรียนยุติพฤติกรรมการลุกจาก

ที่หนึ่ง ครูควรใช้การเสริมแรงทางบวกเพื่อลดหรือยุติพฤติกรรมนั้นมากกว่าใช้การลงโทษ เพราะจะไม่ทำให้นักเรียนเกิดปัญหาทางอารมณ์ หรือหนีจากชั้นเรียนและควรจะใช้การลงโทษต่อเมื่อหาวิธีการอื่น ๆ ไม่ได้อีกแล้ว

การนำแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้แบบการกระทำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเหล่านั้นได้โดย

1. กำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน ในกรณีนี้ครูจะต้องเริ่มจากการกำหนดลงมาให้แน่นอนเสียก่อนว่าจริยธรรมข้อใดที่ต้องการที่จะให้นักเรียนลดการพัฒนา
2. ในกรณีที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่จะต้องพัฒนามากกว่า 1 พฤติกรรมขึ้นไป จะต้องพิจารณาลำดับความสำคัญหรือความจำเป็นของพฤติกรรมนั้น ๆ แล้วค่อยดำเนินการพัฒนาไปที่ละพฤติกรรม แต่ในกรณีที่เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกันก็อาจจะพัฒนาไปที่ละหลาย ๆ พฤติกรรมในเวลาเดียวกันได้ เช่น การเข้าชั้นเรียนตรงเวลา การส่งงานตรงเวลา เป็นต้น
3. ครูต้องทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา ว่าเกิดขึ้นบ่อยหรือเกิดขึ้นนานเพียงไรในการเกิดแต่ละครั้งเป็นเวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง
4. กำหนดตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ หรือออกแบบสอบถามนักเรียน เพื่อจะได้แน่ใจว่าตัวเสริมแรง หรือตัวลงโทษที่จะใช้นั้นจะใช้ได้ผลจริง ๆ
5. ในกรณีที่พฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนานั้นยังไม่เกิดขึ้น ครูอาจจะกระตุ้น โดยการชี้แนะ พร้อมทั้งให้การเสริมแรงทันทีที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมนั้น
6. ในขณะที่ดำเนินการด้วยวิธีการปรับพฤติกรรมรวมอยู่นั้น จะต้องสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนาตลอดเวลาเพื่อแนวโน้มของการเกิดพฤติกรรมที่ต้องการนั้น และปรับปรุงวิธีการได้ทันที
7. เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนานั้นสม่ำเสมอแล้ว ให้ครูยุติการเสริมแรงทางบวกออกไป โดยวิธีการให้การเสริมแรงบ้าง ไม่ให้การเสริมแรงบ้าง การทำเช่นนี้จะทำให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่พัฒนาแล้วนั้นคงอยู่เป็นระยะเวลาอันยาวนานหรือคงอยู่เป็นถาวร

สาเหตุที่ทำให้การปรับพฤติกรรมไม่ได้ผลมีหลายประการ ได้แก่

1. พฤติกรรมเป้าหมายไม่ชัดเจน
2. ตัวเสริมแรงไม่เหมาะสม
3. วิธีการทำให้ตัวเสริมแรงระยะเวลาไม่เหมาะสม

4. ครูไม่สามารถควบคุมแหล่งของตัวเสริมแรงทางบวกอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่ต้องการปรับ

5. ขาดการวางแผนล่วงหน้าในการปรับพฤติกรรม คือ ต้องทำให้สม่ำเสมอและเป็นระบบมิใช่ทำตามอารมณ์

จากทฤษฎีพัฒนาการที่ส่งเสริมคุณลักษณะทางจริยธรรม วินัย และประชาธิปไตยนั้น ช่วยให้เกิดความกระฉับกระเฉงในการพัฒนา เพื่อช่วยให้ไม่เป็นการพัฒนาที่เน้นลักษณะภายนอก (Outward bound) แต่เป็นผู้ที่มีลักษณะควบคุมจากภายในตนเอง (Inner-directed) มีความคงเส้นคงวาในการปฏิบัติกฎเกณฑ์ภายในตน ทฤษฎีของ Piaget และ Kohlberg เน้นในเรื่องการพัฒนารูปแบบ (Form) ของเหตุผลเชิงจริยธรรม การพัฒนาด้านสติปัญญาและประสบการณ์ทางจริยธรรม เนื่องจาก Kohlberg ยอมรับว่าเนื้อหา (Content) ทางจริยธรรมนั้น เด็กเรียนรู้จากคำสอนและมีเลียนแบบพฤติกรรมตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการให้รางวัลและการลงโทษ แต่ในประเด็นนี้ยังมีนักจิตวิทยาท่านอื่นมีความเห็นขัดแย้ง เช่น Peters เห็นว่าการสร้างนิสัยมีความสำคัญลำดับรองในการพัฒนาจริยธรรมและเห็นว่า กฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นในตัวเด็กมิใช่เกิดจากรางวัลและการลงโทษ อย่างเดียว แต่เกิดจากการกระตุ้นทางปัญญา (Cognitive stimulation) ที่เด็กเรียนรู้เนื้อหาของจริยธรรมโดยกระบวนการภายใน (Internalization) เมื่อเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าขั้นการหลบหลีกการลงโทษและการแสวงหารางวัล Hoffman วิจัยพบว่าการใช้เทคนิคอุปมาแทนการอธิบายเพื่อให้เห็นผลของการกระทำจะไม่ได้ผลจนกว่าเด็กจะพ้นวัยก่อนประถมศึกษาเนื่องจากอุปสรรคด้านภาษาของเด็กวัยนั้นต้องให้เรียนรู้จากความรู้สึกของตนเองก่อน (Imagination) แล้วจึงโยกย้ายถึงความรู้สึกของผู้อื่นการให้เด็กเรียนรู้จากการสังเกตอย่างเดียวยังจะไม่ได้ผล เพราะกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมความสลับซับซ้อน ต้องอาศัยอธิบายและเทคนิคต่าง ๆ ควบคู่กันไป ในวัยต้นใช้การเสริมแรง ต่อมาเด็กต้องเรียนรู้จากพฤติกรรมที่ตนแสดงออกต่อสังคม ในวัยต่อมาเริ่มแสดงออกด้วยความสนใจการคิดพิจารณาซึ่งนำไปสู่การแสดงออกต่อสังคม ในวัยต่อมาเริ่มแสดงออกด้วยความสนใจการพิจารณาซึ่งนำไปสู่การแสดงออกที่มั่นคงเกิดขึ้น เมื่อเด็กรู้สึกสภาพภายในตนเอง (Self potential) สามารถสร้างความคิดรวบยอด และเรียนรู้ที่จะวางแผนควบคุมตนเองอย่างอิสระสามารถทำนายผลที่เกิดจากการกระทำของตน เกิดความภาคภูมิใจ และมีความสุขในการกระทำของตน เกิดความเข้มแข็งของเจตนา (Strength of will) และความภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) ซึ่งทำให้เขาพัฒนาความจริงแท้ทางจริยธรรมจากความสนใจต่อความรู้สึกของผู้อื่น มีความตระหนักกว่าผลการกระทำของตนเกี่ยวข้องกับผู้อื่น (Feel concern of others) ซึ่งสามารถอยู่ร่วมในสังคมเปิดได้

3. หลักธรรม จรรยาบรรณครู เกณฑ์มาตรฐานครู

3.1 หลักคุณธรรมสำหรับครู

คุณธรรมสำหรับครูถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้มีอาชีพครู ในทางพุทธศาสนา ยกย่องครูว่าเป็น “บุรุษนิกคผล” เป็นผู้กระทำหน้าที่เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เป็นผู้นำโลก เป็นผู้นำวิญญูณ หรือยกระดับวิญญูณของมนุษย์ให้สูงขึ้น เป็นกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างของศิษย์ เป็นพ่อแม่คนที่สองของศิษย์ ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักธรรมที่ครูควรประพฤติและปฏิบัติ ดังนี้ (พงษ์พัฒนา สารรัตน์. 2547 : 28-32)

1. พรหมวิหาร 4 ซึ่งหมายถึงคุณธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้มีจิตใจอันยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม 4 อย่าง คือ

1.1 เมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

1.2 กรุณา (ความสงสาร) คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

1.3 มุทิตา (ความเบิกบานพลอยยินดี) คือ เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุขก็มีใจแจ่มชื่น เบิกบาน เมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จยกงานยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย

1.4 อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบ สม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรงดุจตาชั่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือผลชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยวางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม

2. สังคหวัตถุ 4 คือ การปฏิบัติธรรมการสังเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนให้สามัคคี ซึ่งมีดังต่อไปนี้

2.1 ทาน (ให้ปัน) คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และศิลปวิทยา

2.2 ปิยวาจา (พูดอย่างรักกัน) กล่าวคำสุภาพ ไพเราะน่าฟัง หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.3 อตถจริยา (ทำประโยชน์ให้แก่เขา) คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

2.4 สมานัตตา (เอาตัวเข้าสมาน) คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอ ดันเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในทุกข์สุข คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

3. อคติ 4 คือ ความลำเอียง หรือความประพฤติกี่คลาดเคลื่อนจากธรรม ผู้เป็นครู อาจารย์ควรจะปราศจากอคติ 4 ประการ คือ

3.1 ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะความรัก) คือ การช่วยเหลือ หรือเข้าข้างคนที่ตนรัก ให้เสียความเที่ยงธรรม

3.2 โทษาคติ (ลำเอียงเพราะความชัง) คือ การกลั่นแกล้งให้โทษคนที่เราเกลียดชัง

3.3 โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหวงหรือเขลา) คือ การช่วยเหลือคนที่เราหวงรัก หรือให้โทษคนที่เราเกลียดชังอย่างขาดสติ ทำให้เสียความยุติธรรม

3.4 ภยากติ (ลำเอียงเพราะขลาดกลัว) คือ อำนาจวาสนา ฐานะของบุคคลที่เหนือกว่า โดยทำการช่วยเหลือเพราะกลัวสิ่งดังกล่าว ทำให้เสียความยุติธรรม

4. อิทธิบาท 4 คือ ธรรมให้ถึงความสำเร็จ หรือเป็นหลักธรรมที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ

4.1 ฉันทะ (มีใจรัก) คือ ความพอใจที่จะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ผู้เป็นครู ต้องมีใจรักในการสอน การอบรม ซึ่งย่อมจะทำให้ศิษย์มีความเจริญทางสติปัญญา

4.2 วิริยะ (ความพากเพียร) คือ ความขยันหมั่นเพียรในงานอาชีพของตน กระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อคั้ง

4.3 จิตตะ (เอาจิตฝึกใฝ่) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ตนกระทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน กระทำสิ่งนั้นด้วยความคิด และคิดเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ

4.4 วิมังสา (ใช้ปัญญาสอบสวน) คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล หาสาเหตุ ข้อดีข้อเสียของการกระทำนั้น ๆ และรู้จักทดลองวางแผนวัดผล คิดค้นหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน

5. ฆราวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ หรือสำหรับ ผู้ครองเรือนของบุคคลทั่ว ๆ ไป 4 ประการ คือ

5.1 สัจจะ (ความจริง) คือ การดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง จะทำอะไรเป็นที่เชื่อถือไว้ใจได้

5.2 ทมะ (ฝึกตน) คือ การบังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัวและแก้ไข ปรับตัวและแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้า ดึงมอยิ่งขึ้นเสมอ

5.3 ขันติ (อดทน) คือ การมีความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นใจในจุดหมายไม่ทอดย

5.4 จาคะ (เสียสละ) คือ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลบำเพ็ญประโยชน์ สละโลกได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัว หรือเอาแต่ใจตนเอง

6. อบายมุข 6 คือ ทางแห่งความเสื่อม หรือทางแห่งความหายนะ มี 6 ประการ ซึ่งเป็นครุพิงหลักเถียงทุกประการ ได้แก่

6.1 เที้ยวกลางคืน

6.2 คูการละเล่น ทำให้การทำงานเสื่อมเสีย เสียเวลา และจิตใจหมกมุ่นมัวหมอง

6.3 เล่นการพนัน

6.4 ดิดสุรา และของมีเมา

6.5 คบคนชั่วเป็นมิตร ซึ่งอาจนำความเสื่อมเสียมาถึงตนเองได้

6.6 เกียจคร้านในการทำงาน

7. โลกธรรม 8 คือ ธรรมที่ยึดเหนี่ยวบุคคล มิให้ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต เพราะมีสติมีธรรมะ รู้จักพิจารณา รู้จักวางคนวางใจต่อความจริงต่าง ๆ อันมีประจำอยู่กับโลกและชีวิต ซึ่งมีอยู่ 8 ประการ คือ

อริฏฐารมณ (ชื่นชม)

อนิฏฐารมณ (ชมชื่น)

1. ได้ลาภ

2. เสื่อมลาภ

3. ได้ยศ

4. เสื่อมยศ

5. สรรเสริญ

6. นินทา

7. สุข

8. ทุกข์

8. หิริ - โอตตปปะ เป็นธรรมที่ผู้เป็นครุ ควรยึดถือเป็นหลักธรรมประจำใจ ซึ่งจะทำให้สังคมมีความสุข และโลกมีความสุข เพราะ

หิริ แปลว่า ความละอายต่อบาป

โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัวต่อบาป

ดังนั้นถ้ามนุษย์รู้จักความละอายและเกรงกลัวต่อบาปแล้ว ย่อมจะทำให้บุคคลเว้นจากการกระทำชั่ว แม้ไม่มีใครรู้เห็น

9. สัมปรีติธรรม แปลว่า ธรรมของสัมปรีชน คือ คนดี หรือคนที่แท้ คนที่สมบูรณ์ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งมีอยู่ 7 ประการ คือ

9.1 ชัมมัญญา (รู้หลักและรู้เหตุ) คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันกฎธรรมชาหรือหลักความเป็นจริงของธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง

9.2 อัจฉัญญา (รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ความหมายของคติธรรมและประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

9.3 อัจฉัญญา (รู้จักตน) คือ รู้ตามเป็นจริง ความสามารถ รู้จักแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมตน ทำการให้สอดคล้องถูกต้องตรงทางที่จะให้เจริญงอกงามบังเกิดผลดี

9.4 มัตถัญญา (รู้จักประมาณ) คือรู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ และรู้จักความพอเหมาะพอดี

9.5 กาลัญญา (รู้จักกาล) คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม เช่น รู้จักว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลาให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะแก่เวลาให้ถูกเวลา เป็นต้น

9.6 ปริสัจญญา (รู้จักชุมชน) คือรู้จักถิ่น รู้จักชุมชน รู้จักกาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นชุมชน ต่อชุมชนนั้น ๆ

9.7 บุคคลัญญา (รู้จักบุคคล) คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอาศัยความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น

จากหลักคุณธรรมดังกล่าวมาจะเห็นได้ว่า บุคคลที่จะเรียกตนเองว่า “ครู” นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคุณธรรม ต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี หรือไม่ดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม โดยน้อมนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจเพื่อการประพฤติปฏิบัติตนของครูเป็นไปอย่างน่าเคารพยกย่อง โดยเฉพาะคุณธรรมนับได้ว่ามีความสำคัญต่อผู้เป็นครูอย่างยิ่ง คือ

1. ครูในฐานะเป็นคนคิดคนหนึ่งในสังคม จำเป็นต้องมีคุณธรรมเยี่ยงคนดีทั่วไป ดังนั้น คนดีโดยทั่วไปในสังคมเขาประพฤติเช่นใดครูก็ควรจะทำเช่นนั้น

2. ครูในฐานะอยู่ในอาชีพและวงการที่ได้รับการยกย่องนับถือจากคนไทย และสังคมไทยมาแต่โบราณกาล จำเป็นต้องดำรงรักษาภาพดังกล่าวเอาไว้ด้วยการยึดถือหลักปฏิบัติและดำรงตน เช่น ครูดีของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ การที่ต้องดำรงตนให้เทียบพร้อมอยู่ด้วยความดีมีคุณธรรมอยู่ตลอดเวลา

3. ครูในฐานะผู้สอนคน สร้างคนให้เป็นคนดีและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ครูจึงมีพันธกิจที่จะต้องกระทำตัวเองให้ดี ให้มีความเป็นมนุษย์ให้น่ายกย่องนับถือก่อนจึงจะไป

สอนคน สมดังคำกล่าวที่ว่า “จะสอนสิ่งใดแก่ใครก็จะต้องสร้างสิ่งนั้นให้มีขึ้นในตัวเราเสียก่อน” หากไม่แล้วก็จะเข้าทำนองแม่ปูสอนลูกปู หรือครูเป็นตัวแบบที่บิดเบี้ยวเสียเอง เช่นนี้แล้วจะไปสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมได้อย่างไร

3.2 จรรยาบรรณครู

คุรุสภาได้กำหนดระเบียบคุรุสภาว่าด้วย จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2540 : 21) มี 9 ประการดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์อย่างเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้อง และดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ศิษย์ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

และเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน และทำให้ครูประพฤติปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครบถ้วนทุกข้อ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 ข: 1-20) จึงได้กำหนดแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณ พ.ศ. 2539 ไว้ดังนี้

จรรยาบรรณข้อที่ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

หลักการ

การแสดงออกของบุคคลในทางที่เป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงามและความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคล บุคคลที่มีความรักและความเมตตาต่อผู้อื่น แสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่น มีความสุภาพ ไตร่ตรองถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์เป็นไปในทางสุภาพ เอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ทุก ๆ ด้าน

คำอธิบาย

ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงใจ สอดคล้องกับการเคารพ การยอมรับ การเห็นอกเห็นใจต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์ จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้ รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน

พฤติกรรมสำคัญ

1. สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์ แต่ละคนและทุกคน

ตัวอย่าง เช่น

- 1.1 ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์
- 1.2 รับฟังปัญหาของศิษย์และให้ความช่วยเหลือศิษย์
- 1.3 ร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม
- 1.4 สนทนาไต่ถามทุกข์สุขของศิษย์

2. ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ ตามสภาพปัญหาความต้องการ และศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน

ตัวอย่างเช่น

- 2.1 สนใจคำถามและคำตอบของศิษย์ทุกคน
- 2.2 ให้โอกาสศิษย์แต่ละคนแสดงออกตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
- 2.3 ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์
- 2.4 รักการนัดหมายของศิษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนงานอื่น ๆ ฯลฯ

3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์

ตัวอย่างเช่น

- 3.1 มอบหมายงานให้ตามความถนัด
- 3.2 จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์ เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จเป็นระยะ ๆ อยู่เสมอ
- 3.3 แนะนำแนวทางที่ถูกให้แก่ศิษย์
- 3.4 ปรึกษาหารือกับครู ผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน เพื่อหาสาเหตุ และวิธีแก้ปัญหาของศิษย์

ฯลฯ

4. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคน และทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา ตัวอย่างเช่น

- 4.1 ตรวจสอบผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ
- 4.2 แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน (ห้องปฏิบัติการ)
- 4.3 ประกาศหรือเผยแพร่ผลงานศิษย์ที่ประสบผลสำเร็จ

จรรยาบรรณข้อที่ 2 ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

หลักการ

ครูที่ดีต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศิษย์ให้เจริญได้อย่างเต็มศักยภาพและถือว่าความรับผิดชอบของตนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อศิษย์ได้แสดงออกซึ่งผลแห่งการพัฒนานั้นแล้ว ครูจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน เลือกกิจกรรมการเรียนที่หลากหลาย เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพนั้นๆ ดำเนินการให้ศิษย์ได้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนจนเกิดผลอย่างแท้จริง และยังกระตุ้นช่วยๆ ให้ศิษย์ทุกคนได้ทำกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อความเจริญงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

คำอธิบาย

ครูต้องอบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริง การจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินร่วมกับศิษย์ ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนความรู้ในภายหลังบทเรียนต่าง ๆ ด้วยความปรารถนา ที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ และตลอดไป

พฤติกรรมสำคัญ

1. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ

ตัวอย่างเช่น

- 1.1 สอนเต็มเวลาไม่เบียดบังเวลาของศิษย์ไปหาผลประโยชน์ส่วนตัว
- 1.2 เอาใจใส่ อบรม สั่งสอนศิษย์จนเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน
- 1.3 อุทิศเวลาเพื่อพัฒนาศิษย์ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- 1.4 ไม่ละทิ้งชั้นเรียนหรือขาดการสอน

2. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ

ตัวอย่างเช่น

- 2.1 เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์
- 2.2 ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง
- 2.3 สอนเต็มความสามารถ
- 2.4 เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ
- 2.5 สอนเต็มความสามารถและด้วยความเต็มใจ
- 2.6 กำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย พัฒนาขึ้น
- 2.7 ประเมิน ปรับปรุง ให้ได้ผลจริง
- 2.8 ภูมิใจเมื่อศิษย์พัฒนา

จรรยาบรรณข้อที่ 3 ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

หลักการ

การเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรม จำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรม ด้วยการแสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็นตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง

คำอธิบาย

การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีหมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตเห็นได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

พฤติกรรมสำคัญ

1. ตระหนักว่าพฤติกรรมแสดงออกของครู มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของศิษย์อยู่เสมอ

ตัวอย่างเช่น

- 1.1 ระมัดระวังในการกระทำ และการพูดของตนเองอยู่เสมอ
- 1.2 ไม่โกรธง่ายหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้าศิษย์
- 1.3 มองโลกในแง่ดี

2. พุดจาสุภาพและสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคม

ตัวอย่างเช่น

- 2.1 ไม่พูดคำหยาบหรือก้าวร้าว
- 2.2 ไม่นินทาหรือพุดจาต่อเสียด
- 2.3 พุดชมเชยหรือให้กำลังใจศิษย์ด้วยความจริงใจ

3. กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับคำสอนของคนและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

ตัวอย่างเช่น

- 3.1 ปฏิบัติตนให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดีอยู่เสมอ
- 3.2 แต่งกายสะอาด สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- 3.3 แสดงกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ
- 3.4 ตรงเวลา
- 3.5 แสดงออกซึ่งนิสัยที่ดีในการประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน สามัคคี มีวินัย
- 3.6 รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม

จรรยาบรรณข้อที่ 4 ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

หลักการ

การแสดงออกของครูใด ๆ ก็ตามย่อมมีผลในทางบวกหรือลบต่อความเจริญเติบโตของศิษย์ เมื่อครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทุก ๆ ด้านของศิษย์ จึงต้องพิจารณาเลือกแสดงแต่เฉพาะการแสดงที่มีผลบวก พึงระงับและละเว้นการแสดงใด ๆ ที่นำไปสู่การชะลอหรือขัดขวางความก้าวหน้าของศิษย์ทุก ๆ ด้าน

คำอธิบาย

การไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ หมายถึง การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษหรือให้รางวัลหรือ การกระทำอื่นใด ที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และการเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ละเว้นการกระทำที่ทำให้ศิษย์เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของศิษย์

ตัวอย่างเช่น

- 1.1 ไม่นำปมด้อยของศิษย์มาล้อเลียน
 - 1.2 ไม่ประจานศิษย์
 - 1.3 ไม่พูดจาหรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการซ้ำเติมปัญหาหรือข้อบกพร่องของศิษย์
 - 1.4 ไม่นำความเครียดมาระบายต่อศิษย์ ไม่ว่าจะด้วยคำพูด หรือสีหน้าท่าทาง
 - 1.5 ไม่เปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของศิษย์
 - 1.6 ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าเหตุ
2. ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์

ตัวอย่างเช่น

- 2.1 ไม่ทำร้ายร่างกายศิษย์
- 2.2 ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าระเบียบกำหนด
- 2.3 ไม่จัดหรือปล่อยให้สภาพแวดล้อมเป็นอันตรายต่อศิษย์
- 2.4 ไม่ใช่ศิษย์ทำงานเกินกำลังความสามารถ

3. ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมต่อศิษย์

ตัวอย่างเช่น

- 3.1 ไม่ตัดสินคำตอบถูกผิดโดยยึดคำตอบของครู
- 3.2 ไม่คุณค่าซ้ำเติมศิษย์ที่เรียนช้า
- 3.3 ไม่ขัดขวาง โอกาสให้ศิษย์ได้แสดงออกทางสร้างสรรค์
- 3.4 ไม่ตั้งฉายาในทางลบให้แก่ศิษย์

จรรยาบรรณข้อที่ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนเองโดยมิชอบ

หลักการ

การไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ หมายถึง การไม่กระทำการใด ๆ ที่ได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงมีพึงได้ จากการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบตามปกติ

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ไม่รับหรือแสวงหาอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์อันมิควรจากศิษย์
 - ตัวอย่างสำคัญ
 - 1.1 ไม่หารายได้จากการนำสินค้ามาขายให้ศิษย์
 - 1.2 ไม่คัดลอกผลงานหรือผลการเรียนโดยมีสิ่งแลกเปลี่ยน
 - 1.3 ไม่บังคับหรือสร้างเงื่อนไขให้ศิษย์มาเรียนพิเศษเพื่อหารายได้
2. ไม่ใช่ศิษย์เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ให้กับตนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือความรู้สึกลึกของสังคม

ตัวอย่างเช่น

- 2.1 ไม่นำผลงานของศิษย์ไปแสวงหากำไรส่วนตน
- 2.2 ไม่ใช่แรงงานศิษย์เพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 2.3 ไม่ใช่หรือจ้างวานศิษย์ไปทำสิ่งผิดกฎหมาย

จรรยาบรรณข้อที่ 6 ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและ วิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

หลักการ

สังคมและวิทยาการมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ครูในฐานะ ผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำอธิบาย

การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อ การพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษา

กันว่า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

พฤติกรรมสำคัญ

1. ใส่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น

1.1 หาความรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ

1.2 จัดทำและเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ตามโอกาส

1.3 เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังการบรรยาย หรืออภิปรายทาง

วิชาการ

2. มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนด เป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การอาชีพ และเทคโนโลยี

ตัวอย่าง

2.1 นำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน

2.2 ติดตามข่าวสารเหตุการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อยู่เสมอ

2.3 วางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

ฯลฯ

3. แสดงออกทางร่างกาย กริยา วาจา อย่างสง่างาม เหมาะสมกับกาลเทศะ

ตัวอย่าง

3.1 รักษาสุขภาพและปรับปรุงบุคลิกภาพอยู่เสมอ

3.2 มีความเชื่อมั่นในตนเอง

3.3 แต่งกายสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะและทันสมัย

3.4 มีความกระตือรือร้น ไวต่อความรู้สึกละเอียดของสังคม

จรรยาบรรณข้อที่ 7 ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

หลักการ

ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตน ย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูด้วยความเต็มใจ

คำอธิบาย

ความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครู ด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็น อาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

พฤติกรรมสำคัญ

1. เชื่อมั่น ชื่นชม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กรวิชาชีพครู ว่ามีความสำคัญ และจำเป็นต่อสังคม

ตัวอย่าง

- 1.1 ชื่นชมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับ และรักษาไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย
- 1.2 ยกย่องชมเชยเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอน
- 1.3 เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู
- 1.4 แสดงตนว่าเป็นครูอย่างภาคภูมิใจ

ฯลฯ

2. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครูและสนับสนุนหรือเข้าร่วม หรือเป็นผู้นำใน กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู

ตัวอย่าง

- 2.1 ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร
- 2.2 ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น
- 2.3 เป็นกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กร

ฯลฯ

3. ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพ

ตัวอย่างเช่น

- 3.1 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และผลงานของครู และองค์กรวิชาชีพครู
- 3.2 เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวงการวิชาชีพครู ก็ชี้แจงทำความเข้าใจให้

ถูกต้อง

จรรยาบรรณข้อที่ 8 ครูที่ช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หลักการ

สมาชิกของสังคมใดพึงนึกกำลังกันพัฒนาสังคมนั้น และเกื้อกูลสังคมรอบข้าง
ในวงวิชาชีพครูผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ อันจะ
ยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพครู และการพัฒนาสังคม

คำอธิบาย

การช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความ
ร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตาม
โอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทาง
วิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

พฤติกรรมสำคัญ

1. ให้ความร่วมมือแนะนำ ปรึกษาแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม
ตัวอย่าง
 - 1.1 ให้คำปรึกษาการจัดทำผลงานทางวิชาการ
 - 1.2 ให้คำแนะนำการผลิตสื่อการเรียนการสอน
2. ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ สิ่งของ แก่เพื่อนครูตามโอกาสและความ
เหมาะสม
ตัวอย่าง
 - 2.1 ร่วมงานกุศล
 - 2.2 ช่วยทรัพย์เมื่อเพื่อนครูเดือดร้อน
 - 2.3 จัดตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ฯลฯ
3. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน
ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
ตัวอย่าง
 - 3.1 แนะนำแนวทางการป้องกัน และกำจัดมลพิษ
 - 3.2 ร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน

จรรยาบรรณข้อที่ 9 ครูพึงประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

หลักการ

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษา คือ การพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญา และ รู้จักเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในฐานะที่ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญทางการศึกษา ครูจึงควร เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

คำอธิบาย

การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ เลือกสรร ปฏิบัติตนและเผยแพร่ศิลปะ ประเพณี คดนตรี กีฬา การละเล่น อาหาร การแต่งกาย ฯลฯ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน การดำรงชีวิตและสังคม

พฤติกรรมสำคัญ

1. รวบรวมข้อมูลและเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ตัวอย่าง

1.1 เชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร

1.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.3 นำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน

2. มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา ท้องถิ่น

ตัวอย่าง

2.1 ถ่ายทอดการละเล่นท้องถิ่นให้แก่ศิษย์

2.2 จัดตั้งชมรม สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 จัดทำพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษา

3. มีส่วนในการส่งเสริมเป็นแพร่และร่วมกิจกรรมทางประเพณี

ตัวอย่าง

3.1 รณรงค์การใช้สินค้าพื้นเมือง

3.2 เผยแพร่การแสดงศิลปะพื้นบ้าน

3.3 ร่วมงานประเพณีท้องถิ่น

4. วิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำผลงานมาใช้

ตัวอย่าง

4.1 ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน เพลง กล่อมเด็ก ตำนาน และความเชื่อ

4.2 นำผลการศึกษาวิเคราะห์มาใช้ในการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปฏิบัติตนและประพฤติตนตามจรรยาบรรณครูเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและมีคุณภาพ ถ้าหากครูประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครูครบถ้วนทุกข้อ ศิษย์ก็จะได้แบบอย่างที่ดีและมีกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียน สังคมก็จะศรัทธาและชื่นชมในอาชีพมากขึ้น การปฏิบัติตนและประพฤติตนตามจรรยาบรรณครูเป็นหน้าที่ของครูทุกคน ที่จะกระทำด้วยสำนึกจากใจตน ปล่อยอั้นจากภายนอก เช่น ผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และบุคคล ภายนอกเป็นเพียงผู้สังเกต ประเมินค่า เสริมแรง ชี้ทาง แนะนำ และให้คุณให้โทษตามครรลองแห่งระเบียบและกติกาสังคม

3.3 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและคุณลักษณะของครูต้นแบบ

นอกจากครูจะต้องมีจรรยาบรรณครูเป็นเกณฑ์แห่งความประพฤติและการปฏิบัติตนแล้ว ครูจำเป็นต้องมีเกณฑ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา ในมาตรา 22 ได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยกำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ครูสภา จึงได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูจากเดิม 4 ด้าน เป็น 11 มาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539 : 1) ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับ

นักเรียน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ 11 ข้อนี้ เป็นเกณฑ์ของการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน
ในหน้าที่ครู เพื่อประกันคุณภาพการทำงานและการเป็นครู เกณฑ์แต่ละข้อมีคำอธิบาย และ
มีระดับคุณภาพ โดยได้กำหนดไว้ ดังนี้

**มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
คำอธิบาย**

การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง
การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรม
ทางวิชาการ ที่องค์กรหรือหน่วยงานหรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม
การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 แสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูอยู่เสมอ โดยพิจารณาจาก

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ
2. การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ทางวิชาการครู

ระดับที่ 2 มีบทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยพิจารณาจาก

1. การเป็นสมาชิกและการเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร สมาคม ชมรมที่
ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู นอกเหนือจากทางราชการจัดตั้ง
2. การเป็นผู้ดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการ กิจกรรม
องค์กรวิชาชีพครู
3. การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

ระดับที่ 3 เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยพิจารณาจาก

1. เป็นกรรมการอนุกรรมการ หรือคณะทำงานขององค์กร สมาคม
ชมรมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูนอกเหนือจากที่ทางราชการจัดตั้ง
2. เป็นวิทยากรการประชุม อบรม สัมมนา หรือกิจกรรมทางวิชาการ
เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
3. เป็นผู้จัดทำและเสนอรายงานทางวิชาการในการอบรม สัมมนา
4. มีผลงานทางวิชาการเผยแพร่อยู่เสมอ

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน คำอธิบาย

การตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาด ด้วยความรัก และหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้นในการเลือก กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียน เป็นหลัก

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรม โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยพิจารณาจาก

1. เป็นกิจกรรมที่พัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้จริง
2. เป็นกิจกรรมสร้างนิสัยในการลงมือปฏิบัติแก่ผู้เรียน
3. เป็นกิจกรรมสร้างคุณธรรมที่มีผลให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม

ระดับที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรม โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ทั้งในด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมไปถึงกิจกรรมเสริมความรู้และกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยพิจารณาจาก

1. เลือกปฏิบัติกิจกรรมเสริมตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีผลต่อเด็กโดยตรง มากกว่ากิจกรรมที่มีผลต่อเด็กโดยอ้อม

ระดับที่ 3 ตัดสินใจปฏิบัติงานทุกด้านในหน้าที่ครูให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน โดยพิจารณาจาก

1. กิจกรรมทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของผู้เรียน
2. กิจกรรมและงานต่าง ๆ ในหน้าที่ครูส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนทุกด้าน
3. กิจกรรมการปฏิบัติงานต่าง ๆ แสดงถึงความสัมพันธ์ในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้ส่งผลถึงตัวผู้เรียนอย่างชัดเจน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

คำอธิบาย

การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครู ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ โดยวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีสอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

1. การตรวจสอบข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยใช้เนื้อหาวิชาการเป็นหลัก
2. การสอนซ่อมเสริมตามข้อบกพร่องของผู้เรียน

ระดับที่ 2 การแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นกว่าเดิม โดยพิจารณาจาก

1. การตรวจสอบข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยใช้พัฒนาการของผู้เรียนด้านต่าง ๆ เป็นหลัก
2. การจัดกิจกรรมเสริมความสามารถของผู้เรียน โดยการปรับเปลี่ยนวิธีสอนตามด้านที่บกพร่องอย่างเหมาะสม

ระดับที่ 3 พัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นเต็มขีดความสามารถของแต่ละคน อย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจาก

1. การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของผู้เรียนเป็นรายคน เป็นรายสมรรถภาพ
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนเหมาะสมและเต็มศักยภาพ ตามลำดับขั้นการพัฒนา
3. การตอบสนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนรายบุคคล โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
คำอธิบาย

การพัฒนาการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ปรับปรุง หรือสร้างแผนการสอนบันทึกการสอน หรือเตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 เลือกใช้แผนการสอนที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจาก

1. แผนการสอนที่ใช้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนสัมพันธ์กัน
2. แผนการสอนที่ใช้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. แผนการสอนที่ใช้เน้นกิจกรรมการปฏิบัติ ตามกระบวนการแสวงหา

ความรู้และการสร้างความรู้

ระดับที่ 2 ปรับปรุงแผนการสอนที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของผู้เรียน ครู และสถานศึกษา โดยพิจารณาจาก

1. แผนการสอนที่ปรับปรุงมีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนสัมพันธ์กัน

2. แผนการสอนที่ปรับปรุงเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงมากขึ้น

3. แผนการสอนที่ปรับปรุงสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและข้อจำกัดของสถานศึกษา

ระดับที่ 3 สร้างและพัฒนาแผนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยพิจารณาจาก

1. แผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนสัมพันธ์กัน

2. แผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

3. แผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และข้อจำกัดของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

คำอธิบาย

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิต เลือกใช้ ปรับปรุง เครื่องมือ อุปกรณ์ เอกสาร สิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างเหมาะสมโดยพิจารณาจาก

1. ความสัมพันธ์ของสื่อการเรียนการสอน กับองค์ประกอบของการสอน คือ ผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้

ระดับที่ 2 ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจาก

1. ความเหมาะสมของสื่อกับผู้เรียน กิจกรรม และจุดประสงค์การเรียนรู้

2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้และบำรุงรักษา

3. สื่อมีความหลากหลายและตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน เน้นการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน

4. ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียนการสอนตามความรู้ที่ก่อกำเนิด และ การตัดสินใจของตนเอง

ระดับที่ 3 ทัดค้น ผลิต และปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน ที่มีผลต่อ การเรียนรู้ และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจาก

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทัดค้น ผลิต และใช้สื่อการเรียนการสอน
2. สื่อการเรียนการสอนได้มาจากวัสดุในท้องถิ่น
3. ประเมินผลการใช้สื่อ และปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
4. เผยแพร่ผลการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ได้ผลแล้ว

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

คำอธิบาย

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวร หมายถึง การจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ ตามสภาพความแตกต่างของบุคคล ด้วยการปฏิบัติจริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยใน การปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดเนื้อหาเป็นหลัก โดยพิจารณาจาก

1. ผู้สอนเป็นผู้บอกความรู้
2. ผู้เรียนปฏิบัติตามแบบ หรือทำตามตัวอย่าง
3. ผู้เรียนทำตามข้อกำหนดหรือคำสั่ง

ระดับที่ 2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดความคิดรวบยอด (Concept)

เป็นหลัก โดยพิจารณาจาก

1. ผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำให้ผู้เรียนลงมือทำงานตาม กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
2. ผู้เรียนค้นหาความรู้ และสรุปความคิดรวบยอดได้เองตามคำแนะนำ

ระดับที่ 3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดกระบวนการและการสร้างนิสัย เป็นหลัก โดยพิจารณาจาก

1. ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาความรู้และพัฒนาความรู้ให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการใช้สถานการณ์ต่างๆ อย่างหลากหลาย
2. ผู้เรียนเลือกและปฏิบัติตามศักยภาพ
3. ผู้เรียนประเมินตนเองและปรับปรุงตนเอง

4. การเรียนการสอนมุ่งเน้นการสร้างนิสัยการปฏิบัติ จนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

คำอธิบาย

การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ได้อย่างเป็นระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียน ที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครุณาเสนอรายงานการปฏิบัติ ในรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา และเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน
2. เทคนิควิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และขั้นตอนวิธีการใช้เทคนิควิธีการ หรือนวัตกรรมนั้น ๆ
3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการกำหนด ที่เกิดกับผู้เรียน
4. ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวม ของกลุ่มผู้เรียน หรือห้องเรียนที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาจาก

1. ข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการ และเป้าหมายในการพัฒนาที่เป็นภาพรวมกลุ่มใหญ่ หรือผู้เรียนทั้งห้อง
2. เทคนิควิธีการ หรือนวัตกรรมที่นำเสนอเป็นเทคนิคที่ใช้กับผู้เรียนเป็นแบบเดียวกันทั้งห้อง
3. รายงานการใช้เทคนิควิธีการ หรือนวัตกรรม เป็นภาพรวมของการพัฒนาผู้เรียนทั้งห้อง
4. ข้อเสนอแนะใหม่ ๆ เป็นการเสนอในการปฏิบัติต่อนักเรียนเหมือนกันทั้งห้อง

ระดับที่ 2 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพที่แสดงถึงการพัฒนาผู้เรียนจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ของห้องเรียนที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาจาก

1. ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการและเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนที่จำแนกเป็นกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง กลุ่มอ่อน หรือกลุ่มเฉพาะอย่างอื่น ๆ

2. เทคนิควิธีการ หรือนวัตกรรมที่นำเสนอในการพัฒนาผู้เรียน
ตอบสนองต่อสภาพผู้เรียนเป็นรายกลุ่ม

3. ข้อเสนอในการพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องต่อการพัฒนาในแต่ละระดับ
ผู้เรียน

ระดับที่ 3 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพที่แสดงถึงการพัฒนาผู้เรียนจำแนก
เป็นรายบุคคล โดยพิจารณาจาก

1. ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการ และเป้าหมายของการพัฒนา
ผู้เรียนที่จำแนกเป็นรายบุคคล

2. เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่นำเสนอในการพัฒนาผู้เรียน
ตอบสนองต่อสภาพความแตกต่าง ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล

3. รายงานผลการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรม แสดงถึง
การพัฒนาการของผู้เรียนรายบุคคล

4. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

คำอธิบาย

การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและ
ปฏิบัติ ในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความ
เป็นครูอย่างสมำเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธา และถือเป็นแบบอย่าง

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่าง ๆ อย่างสมำเสมอ
โดยพิจารณาจาก

1. การแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ

2. การใช้วาจาสุภาพ

3. มีความประพฤติเรียบร้อย

4. มีความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน

5. รับผิดชอบปฏิบัติงานอย่างขยันขันแข็ง

ระดับที่ 2 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างสมำเสมอ ให้คำแนะนำและ
แก้ไขข้อบกพร่องในลักษณะสร้างสรรค์ ตลอดจนสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน
โดยพิจารณาจาก

1. การให้คำแนะนำ
2. การเชิญชวนให้ปฏิบัติ
3. การแก้ไขข้อบกพร่อง
4. การสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน

ระดับที่ 3 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จนผู้เรียนเกิดศรัทธาและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง que เลือกสรรแล้วเป็นปกตินิสัย โดยพิจารณาจาก

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับพฤติกรรมของครู ในสถานศึกษา

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกพฤติกรรมของตนเอง
3. เสริมแรงทางบวกแก่ผู้เรียน
4. เผยแพร่วิธีการที่ถูกต้องในการสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

คำอธิบาย

การร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ การรับฟังความคิดเห็น การยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนร่วมงานด้านความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วน บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยพิจารณาจาก

1. ความเข้าใจงาน
2. ความสำเร็จของงาน
3. ความเต็มใจรับผลกระทบของงาน

ระดับที่ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในสถานศึกษา ตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา โดยพิจารณาจาก

1. การเข้าร่วมวางแผนและแบ่งงานกันทำ
2. การปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวม
3. ความพึงพอใจในบทบาทของตน ที่ช่วยให้ผลงานบรรลุเป้าหมาย
4. ผลงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย

ระดับที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนางาน และสถานศึกษาอย่างเป็นระบบจนเป็นนิสัย โดยพิจารณาจาก

1. การเป็นผู้นำในการวางแผนพัฒนาตามเป้าหมาย อย่างครอบคลุม และสัมพันธ์กับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. การเป็นผู้นำในการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ
3. การช่วยเหลือและพัฒนาผู้ร่วมงาน
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง และกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนางาน

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

คำอธิบาย

การร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง การตระหนักในความสำคัญรับฟังความคิดเห็น ขอมรับในความรู้ ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 ปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วนบรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยพิจารณาจาก

1. ความรู้ความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมาย
2. ความสำเร็จของงานและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
3. ความเต็มใจรับผลกระทบของงาน

ระดับที่ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานทางการศึกษาที่เกี่ยวกับชุมชนตามความรู้ความสามารถ หรือความถนัด โดยพิจารณาจาก

1. การเข้าร่วมวางแผนและแบ่งงานกันทำ
2. การปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม
3. ความพึงพอใจระหว่างการปฏิบัติงาน
4. ความพึงพอใจในบทบาทของตน ที่ช่วยให้ผลงานบรรลุเป้าหมาย

ระดับที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนางานการศึกษาเพื่อชุมชน และร่วมมือกันพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ เป็นนิสัย โดยพิจารณาจาก

1. การเป็นผู้นำในการวางแผนพัฒนาชุมชนที่ครอบคลุมและสัมพันธ์กับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. การเป็นผู้นำในการพัฒนางาน ทำให้งานมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

3. ช่วยเหลือและพัฒนาผู้ร่วมงาน

4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและกลุ่ม แล้วนำมา

ปรับปรุงพัฒนางาน

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

คำอธิบาย

การแสวงหาการใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา สังกัดจดจำ และรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับงานวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ห้วงการณ์อย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

ระดับคุณภาพ

ระดับที่ 1 สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับสภาพทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมในระดับท้องถิ่น ในประเทศไทย และในระดับโลก โดยพิจารณาจากการมีข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน

ระดับที่ 2 สามารถรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเทคโนโลยี เทคนิค วิธีการนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และวิชาชีพครู โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ระดับที่ 3 สามารถจัดระบบข้อมูลข่าวสาร นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นปกตินิสัย โดยพิจารณาจาก

1. การจัดระบบข้อมูลข่าวสารได้
2. การให้บริการข้อมูลข่าวสารได้
3. การนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูทั้ง 11 มาตรฐาน เนื้อหาส่วนใหญ่จะเน้นที่ การจัดกระบวนการในการเรียนการสอนของครูเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะหน้าที่หลักของครูก็คือ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีพัฒนาการสูงสุดในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้ครูได้นำมาเป็นหลักในการปฏิบัติงาน ถ้าครูทุกคนได้ปฏิบัติตามแล้ว จะทำให้ครูปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีคุณภาพ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี สมกับที่อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่สังคมพึงประสงค์ และเป็นที่ยอมรับของคนทุกคน

นอกจากนี้ การปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวจะสำเร็จได้ต้องมีผู้นำการปฏิรูป ที่พัฒนาการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูป การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น ในหมวด 7 มาตรา 55 วรรคสอง จึงได้ระบุว่า ให้มี กองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่ม สร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์. 2542 : 35) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีการคัดเลือกครูต้นแบบเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ แก่ครูที่เป็นครูดี ครูเก่ง มีผลงานดีเด่น และเป็น ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยกำหนดคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ การคัดเลือก ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8-12)

1. การจัดการเรียนการสอนของครูตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ทั้งนี้ครูต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความสามารถทางวิชาการด้วย โดยเน้นความสำคัญทั้งกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้ คุณธรรม และบูรณาการในเรื่อง ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับระดับการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ครูถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ พัฒนา ตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดย

1.2.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของ ผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความ เมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

1.2.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียน ได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

1.2.3 จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ให้คิดเป็น คิดชอบ ทำได้ และทำ เป็น รวมทั้งรักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

1.2.4 ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกต ส่งเสริมส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

1.2.5 ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน และ สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

1.2.6 จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรู้รอบ รวมทั้งใช้ การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

1.2.7 ครูและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและ แหล่งวิทยาการต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุทยานแห่งชาติ ศูนย์การศึกษาและ นันทนาการ ฯลฯ

1.2.8 ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลใน ชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

1.3 ความรู้และทักษะ เตรียมเนื้อหาสาระและให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 ตนเองและความสัมพันธ์กับสังคมรอบตัวเอง ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติไทย และสังคมโลก

1.3.2 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการบำรุงรักษาและใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

1.3.3 ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และกีฬา

1.3.4 คณิตศาสตร์ ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย

1.3.5 การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

1.4 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการ ที่หลากหลาย อาทิ การทดสอบ การประเมินพัฒนาการและความประพฤติของผู้เรียน และการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1.4.1 ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

1.4.2 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง

1.4.3 ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

1.4.4 ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์ จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกมาอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

1.4.5 ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหา ทั้งด้วย ตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน

1.4.6 ผู้เรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

- 1.4.7 ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- 1.4.8 ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- 1.4.9 ผู้เรียนฝึกประเมินปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

1.5 การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา

2. การครองตนของครู หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านส่วนตัวและครอบครัว มีคุณธรรมจริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จรรยาบรรณวิชาชีพ ศีลปะ วัฒนธรรมของชาติ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นที่ยอมรับของครู ผู้เรียน และชุมชน

3. การประสานงานกับชุมชน หมายถึง การเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชุมชนในความสามารถ บุคลิกภาพและคุณงาม ความดี เป็นผู้นำชุมชนทางวิชาการ เป็นสมาชิกและสนับสนุนองค์การวิชาชีพครู รู้จักองค์ประกอบของชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นอย่างดี สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ในการร่วมกันจัดและพัฒนาการศึกษา สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน การเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถนำโรงเรียนช่วยเหลือชุมชนและร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า เกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบเป็นกิจกรรมที่มุ่งสรรหาครูดี ครูเก่ง มีความสามารถ อุทิศตนให้กับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน เกณฑ์ในการคัดเลือกถือว่าเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูไทยในยุคปัจจุบัน การนำเกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติตนของครูย่อมส่งผลให้ครูเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นครูที่มีคุณภาพ ครูมืออาชีพ ที่จะนำพาศิษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ชาญ สีหาราช (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย มีพฤติกรรม การปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานธุรการ ด้านการบริหารงาน วิชาการ ด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน ด้านการบริหารงานบริการ ด้านการบริหารงาน โรงเรียน กับชุมชน และด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมในการดำรงตนของผู้บริหาร ด้าน คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และด้านคุณธรรมในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน พฤติกรรม การปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับ ค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พยุง สารทอง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ศึกษาปัญหาและการปฏิบัติตน ตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครพนม พบว่า

1. การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน โดยส่วนรวม ด้านคุณธรรม ในครองงาน และด้านคุณธรรมในการครองตน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมใน การครองคน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาอยู่ในระดับขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีระดับการปฏิบัติโดยรวม ด้านคุณธรรมในการครองงาน และด้านคุณธรรมในการครองตน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ใน ระดับปานกลาง แต่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติโดยรวม ด้านคุณธรรม ในการครองตน และด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านคุณธรรม ในการครองงานอยู่ในระดับมาก

2. ปัญหาของผู้ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็น ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านคุณธรรมในการครองคน และด้านคุณธรรมในการครองงาน อยู่ในระดับเดียว เช่นกัน ส่วนด้านคุณธรรมในการครองตน มีปัญหาระดับการปฏิบัติรองลงมา

นิยมน ไผ่โสภา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า

1. พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานภาพ และขนาดโรงเรียนพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยส่วนรวมและรายด้านเช่นเดียวกันทุกตัวแปร

2. พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู - อาจารย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร ทั้งโดยรวม และเป็นรายด้านมากกว่าครู - อาจารย์ เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่า ไม่แตกต่างกัน และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดโรงเรียน

บุญร่วม คิตการ (2542 : บทคัดย่อ) การทำการศึกษา การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ตามคุณธรรมทั้ง 3 ด้านคือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน คุณธรรมในการครองงาน ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับดังนี้ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองงานและคุณธรรมในการครองคน

2. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ และผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางมีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่

เถวียน พันธุ์อนุ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน ประถม ศึกษาด้านคุณธรรมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมและ จำแนกตามสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นรายด้านทั้ง 9 ด้าน โดยมีรายชื่อที่มีคุณธรรม ก่อนข้างสูง จำนวน 1 ชื่อ ในแต่ละด้านดังนี้ เข้าร่วมงานสังคมตามที่ได้รับคำเชิญ อุทิศเวลา เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรมตามหลักการและเหตุผล จัดให้มีการประชุมผู้ร่วมงานอยู่อย่างสม่ำเสมอ แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจ ให้อภัยผู้ร่วมงาน อยู่อย่างเอื้อนนิย บริหารงานโดยยึดระเบียบ แบบแผนของทางราชการ

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐาน ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน 6 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ประธานกรรมการ โรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน ใน 3 ด้านที่เหลือ มากกว่าครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญ .05 คือ ด้านมีความเมตตา กรุณาต่อผู้ร่วมงาน และผู้อื่น ด้านมีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน และด้านมองโลกในแง่ดี

สุนทร ทองคำ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา พฤติกรรมด้านคุณธรรมของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า

1. บุคลากรโดยรวมครูผู้สอนและคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรมด้านคุณธรรม โดยรวม ด้านการครอง ตน ด้านครองคน และครองงานก็อยู่ในระดับมาก

2. ครูผู้สอน เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมโดยรวม และ ด้านการครองงาน มากกว่ากรรมการโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ ครูผู้สอนและกรรมการโรงเรียน เห็นว่าผู้บริหารมีพฤติกรรมในการครองตน และครองคน ไม่แตกต่างกัน

ดำดวง สิริชานันท์ (2543 : 88) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนและนักเรียนในสังกัด อัครสังฆมณฑล ท่าแร่ - หนองแสง พบว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ของครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ คือ ครูควรมิจิตสำนึกที่ดี เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคล ทั่วไป และครูควรเป็นผู้มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น

สมพร ตอนสนาม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรม-จริยธรรมของ ครู-อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าข้าราชการครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง เห็นว่า ครู - อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม - จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีความคิดเห็นด้วยในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด จำนวน 2 ชื่อ ในแต่ละด้านตามลำดับ ดังนี้ การแต่งกายสุภาพ เรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ มีวินัยประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ตลอดจน รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สั่งสอนอบรมนักเรียนด้วยความรักความเมตตาอย่าง เท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบการตัดสินใจเพื่อลงโทษนักเรียน สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดี และการรณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ครู - อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม - จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สเตปป์, คาเลน เจโน. (Stapp, Karen Janine. 1988 : 1655) ได้ศึกษาคุณลักษณะ ของครูที่สอนเด็กฉลาด ในรัฐอาร์คันซอร์ (Arkansas) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากครูใหญ่ 65 คน ครู 403 คน และนักเรียน 727 คน ทำการศึกษาใน 15 เขตการศึกษา ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลได้คุณลักษณะที่สำคัญของครู 10 ประการ คือ

1. ให้คำแนะนำได้ดี
2. มีความยืดหยุ่น
3. มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ
4. สามารถให้นักเรียนใช้ความสามารถพิเศษ
5. ทำงานร่วมกับครูอื่น ๆ ได้
6. สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น
7. ได้รับความต้องการของนักเรียน
8. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์
9. มีความยุติธรรมในการตรวจผลงานของนักเรียน
10. มีความสำคัญน้อย คือ แต่งกายสิ่งคู่ใจ มีความเป็นศิลปินสร้างสรรค์

สติปัญญาดี ตกแต่งห้องเรียนได้เหมาะสม

ไวท์, อาร์เลน เฟรท ยูเวจ (White, Arlene Faith Uveges. 1989 : 2537) ได้ศึกษาพื้นฐานและคุณลักษณะของครูที่มีความมุ่งมั่นในการสอน ในสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาจากครูใหญ่จำนวนร้อยละ 43 ของครูใหญ่ จากร้อยละ 69 ของโรงเรียนที่ร่วมโครงการ และศึกษาจากครูจำนวนร้อยละ 44 ของครูจากร้อยละ 100 ของครูที่ร่วมโครงการ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับมาตรฐาน และคุณลักษณะของครูผู้สอน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คุณลักษณะที่เป็นมาตรฐานของครูไว้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. มีความมั่นใจสูง
2. มีความรู้ดี
3. มีประสบการณ์และทักษะความชำนาญ
4. มีทัศนคติที่ดี
5. มีความยินดีในอาชีพที่สอนทางการศึกษา

ผลการวิจัยของ ไวท์ ยังชี้ให้เห็นว่ามาตรฐานต่าง ๆ ที่กำหนดในแบบสอบถามนี้มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ควรจะมีการเชิดชูเกียรติสำหรับครูที่ดีเด่น นอกจากนี้ครูผู้ตอบแบบสอบถามยังเสนอว่า ควรจะมีการอบรมครูก่อนการสอน เพิ่มวัสดุอุปกรณ์การสอนให้เพียงพอ เพิ่มการอบรมครูใหม่ เพื่อเตรียมครูไปสอนเด็กประถมศึกษา และควรจะเน้นทักษะทางภาษาค้าว

แคลเดอรอน, ลาร์รี่ แอนโทนี (Calderon, Larry Anthony. 1989 : 2512) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน เพื่อนครู และผู้บริหารโรงเรียน ในเขตวิทยาลัยชุมชนลอสแอนเจลิส (Los Angeles Community College District) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างเลือกจากประชากรในเขตวิทยาลัยชุมชนลอสแอนเจลิส

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับบุคลิกและพฤติกรรมที่สำคัญของครูที่ทำการสอนได้ดีเยี่ยม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นตรงกัน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพ หรือคุณลักษณะที่ดี 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะการสอนที่ดี
2. ลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดี
3. ลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครู

ผลการศึกษาไม่พบความแตกต่างกันระหว่างความคิดเห็นของทั้ง 3 กลุ่ม แต่กลับพบความคิดเห็นที่ตรงกันของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม

แฮนสัน (Hanson. 1994 : 3308-A) ได้ศึกษาความรับผิดชอบตามที่เข้าใจของผู้ที่จะเป็นครูเพื่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของตน มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่า ใครที่ครูก่อนประจำการ เห็นว่าควรรับผิดชอบต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของตน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบถามในวารสารทางวิชาการ 2 ข้อ จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นครูก่อนประจำการ คือโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมทางจริยธรรมมากเพียงใด และความรับผิดชอบครูที่จะช่วยกันพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของตนมีมากเพียงใด วารสารทางวิชาการของนักศึกษาฝึกสอนกล่าวถึงบทบาทของโรงเรียน หรือชุมชนครูและผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบคำถามเชื่อว่าโรงเรียนเป็นสภาพแวดล้อมทางจริยธรรม เนื่องจากผูกติดอยู่กับจริยธรรมของกระบวนการสอน ผู้ตอบคำถามเห็นว่าครูเป็นผู้นำทางจริยธรรม และเป็นตัวแทนการให้จริยธรรม ซึ่งควรจะรับผิดชอบต่อการพัฒนาระบบความเชื่อของนักเรียน นักศึกษาฝึกสอนรู้สึกว่าจะต้องรับผิดชอบ ถึงแม้ครูจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อศึกษาหาวิธีและเหตุผล ผู้ตอบจำนวนมากแสดงว่า สภาพแวดล้อมของบ้านหรือ ผู้ปกครองมีความรับผิดชอบสูงต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุตรตน ผู้ตอบที่เรียนวิชาเอกการสอนมัธยมศึกษาส่วนมากรู้สึกว่าจะโรงเรียนล้มเหลวในเป้าหมายของการเป็นผู้มีจริยธรรม

เทอร์รี่ (Timi. 1997 : 906) ได้ทำการศึกษายุทธวิธีที่ครูใช้ในการแก้ปัญหาด้านจริยธรรมศีลธรรมในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู โดยใช้กับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 33 คน ในโรงเรียนใกล้กรุงเฮลซิงกิประเทศฟินแลนด์ การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ โดยตั้งคำถามให้ครูวินิจฉัยประเมินปัญหาด้านจริยธรรมศีลธรรมที่ยุ่ยากที่พวกเขาเผชิญในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่อาชีพครู และถามให้ครูระบุถึงยุทธวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหาด้านจริยธรรมศีลธรรมดังกล่าว และให้ประเมินว่า ยุทธวิธีดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความใส่ใจต่อการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วย ผลการศึกษาพบว่า ครูได้ระบุปัญหาด้านจริยธรรมศีลธรรม จำนวน 4 ประเภท คือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ครูรับผิดชอบ 2) ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมในการทำงานของนักเรียน 3) ปัญหาด้านสิทธิของนักเรียนกลุ่มน้อย และ 4) ปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบทั่วไปของโรงเรียน

แครร์รอลล์ (Carroll. 1992 : 54-02A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารในด้านคุณธรรม พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำของโรงเรียนคือ

คุณธรรมของผู้บริหารและครู ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความอดทน จิตวิทยา การตัดสินใจ การแสดงออก ความสามัคคีปรองดอง สถานภาพของครู ภาวะเศรษฐกิจของครู กิจกรรมการบริหารของโรงเรียน ความสัมพันธ์กับชุมชน การสนับสนุนจากชุมชน

คุณธรรมผู้บริหารส่งผลถึงการเป็นผู้นำของผู้บริหาร ต่อการรักษาต้นทุน รักษาภาพในองค์กร และแก้ปัญหา ความขัดแย้งระหว่างสมาชิก คุณธรรมของครูนั้นจะเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นประการแรก เลยมรวมถึงการตัดสินใจและการแสดงออก นอกจากนี้แล้ว ความสัมพันธ์ในหลายมิติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับคุณธรรมของครูต่อพฤติกรรมผู้นำ คือ แรงจูงใจ

สตือเบอร์ (Stueber, 2000 : 61-05A) ได้ศึกษารูปแบบของความเป็นผู้นำ ประสิทธิภาพการทำงาน และคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิภาพในเรื่อง Lutheran ตลอดจนศึกษาคุณลักษณะของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การเป็นผู้นำที่ชอบบริการผู้อื่น และความเป็นผู้นำที่มีน้ำใจกับผู้อื่น โดยศึกษากับผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 23 คน จากผู้บริหารทั้งหมด 71 คน ผลการศึกษาพบว่า

ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพไม่มีรูปแบบความเป็นผู้นำที่สอดคล้องกันเลย แต่ส่วนมากใช้รูปแบบผู้นำที่เข้มแข็งมากที่สุด แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบผู้นำอื่นๆ ด้วย

จากการได้ประเมินผลการรับรู้ตนเอง และการรับรู้ของผู้อื่น พบว่าผู้บริหารประเมินความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทั้ง 5 ประการ อยู่ในระดับสูง และประเมินด้านความปรารถนาในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการประเมินแบบอย่างให้กับบุคลากรของโรงเรียน อยู่ในระดับสูงสุด จากการประเมินตนเองและให้ผู้อื่นประเมินในเรื่องการแสดงออก หรือปฏิบัติตนในด้านการให้บริการผู้อื่น และการมีน้ำใจต่อผู้อื่นประเมินในเรื่องการแสดงออก หรือปฏิบัติตนในด้านการให้บริการผู้อื่น และการมีน้ำใจต่อผู้อื่น พบว่าอยู่ในระดับปกติหรือปฏิบัติบ่อยมาก โดยประเมินในเรื่องการพัฒนาบุคลากร และการมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตลอดจนการจัดการจัดหาพัสดุอุปกรณ์ ให้กับบุคลากร อยู่ในระดับสูง และมีการประเมินคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความมีน้ำใจอยู่ในระดับสูงสุด ในเรื่องการใส่ใจผู้ร่วมงานและการมีความจริงใจต่อเพื่อนร่วมงาน

จากผลการวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครู สรุปได้ว่าคุณลักษณะของครูที่สังคมต้องการนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านปฏิบัติการสอน คือ ครูมีความรู้ความสามารถในการสอนสูง เช่น มีความรู้ในการใช้หลักสูตร มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการ มีความรู้ในการปรับปรุงประยุกต์ใช้สื่อการเรียนการสอน มีความรู้ด้านการวัดผลและประเมินผล และมีทักษะวิธีการในการสอนสามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนได้ดี ในด้านการพัฒนาคน ครูต้องมีความรักและศรัทธาในอาชีพครู มีความอดทน เสียสละรับผิดชอบสูง ใฝ่หาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน

ให้สำเร็จ อันเกิดผลดีต่อนักเรียน และหน้าที่การงานที่ทำอยู่ และในด้านการปฏิบัติตน มีบุคลิกภาพที่ดี มีความรู้ ประพฤติดี มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างแก่ศิษย์และสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ สามารถร่วมมือและประสานกับหน่วยงานอื่นได้ และเต็มใจร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลการศึกษาของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 4 ประการ คือ พฤติกรรมคุณธรรมที่มีต่อศิษย์ พฤติกรรมคุณธรรมต่อตนเอง พฤติกรรมคุณธรรมต่อวิชาชีพ และพฤติกรรมคุณธรรมต่อสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำประเด็นพฤติกรรมทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY